

Cultuurgebonden ouderbijeenkomsten

Begeleiding van ouderbijeenkomsten voor Afrikaanse ouders met autistische kinderen

Onderzoeksverslag

Door

Karen van Hengel
Teunette Quist

Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
Christelijke Hogeschool Ede
Mei 2013

Begeleiding

Jose Bonk, afstudeerbegeleider
Evelien Gardebroek, eerste beoordelaar

Voorwoord

Zo interessant moest het zijn, dat we tot het eind gemotiveerd zouden blijven: een belangrijke voorwaarde die we stelden voordat we onderwerpen bedachten voor een afstudeeronderzoek.

In dit onderzoek hebben we ons verdiept in ouderbijeenkomsten voor Afrikaanse ouders met een autistisch kind. Door middel van dit onderzoek willen we de vrijwilligers binnen Take Care of Children ondersteunen in het begeleiden van de Afrikaanse ouders. Vanaf het begin interesseerde de Afrikaanse cultuur ons. Regelmatig zeiden we tegen elkaar: 'Als het cultuuraspect niet aanwezig was geweest, zou het onderzoek minder interessant geweest zijn'.

Het cultuuraspect maakte het onderzoek leerzaam, maar niet gemakkelijker. Regelmatig stuitten we op cultuurverschillen waardoor ons onderzoek anders liep dan we verwachtten. We kwamen erachter dat het veel flexibiliteit vraagt om met ons Westerse denkpatroon iets op te zetten in een Afrikaanse groep. Dit heeft ervoor gezorgd dat we ons bewust zijn geworden van onze houding tegenover andere culturen.

In de praktijk hebben we gezien dat het begeleiden van de ouderbijeenkomsten niet eenvoudig is. Daarnaast hebben we gezien dat de ouders de steun van Take Care of Children erg waarderen. Dit bleek toen een Afrikaanse vader in de laatste bijeenkomst tegen ons zei: 'Ik vind het erg jammer dat jullie weggaan; het was fijn dat jullie er waren.'

Vanaf deze plaats willen we José Bonk bedanken. Je hebt ons veel ideeën gegeven en we hebben een fijne samenwerking gehad. Ook willen we Evelien Gardebroek bedanken voor de begeleiding. Je verrassende ideeën en je kritisch meedenken hebben we gewaardeerd. Ten slotte willen we ook Carla van Hengel en Jan van Persie bedanken voor de feedback en Carla in het bijzonder voor de spelling- en grammaticacontrole.

Teunette Quist
Karen van Hengel

Ede, mei 2013

Samenvatting

Dit afstudeeronderzoek is gericht op de ouderbijeenkomsten van Take Care of Children (TCC). De ouders die samenkomen in een bijeenkomst hebben een kind met een beperking in het autismespectrum. De aanleiding voor het onderzoek was het ontbreken van een methodisch verantwoorde invulling van de ouderbijeenkomsten. In dit onderzoek is daarom gezocht naar een antwoord op de vraag wat Take Care of Children nodig heeft om een methodisch verantwoorde invulling te geven aan de ouderbijeenkomsten. Het antwoord op deze vraag helpt de begeleiders van de ouderbijeenkomsten om in hun begeleiding methodisch te werk te gaan.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een literatuurstudie, een observatie en diverse interviews. De observatie heeft een beeld gegeven van de ouderbijeenkomsten bij de start van het onderzoek. De literatuurstudie heeft een theoretische basis gegeven op het gebied van de methodische werkwijzen en de culturele achtergrond van de doelgroep. De interviews hebben vooral zicht gegeven op de praktijk, doordat er diverse begeleiders van ouderbijeenkomsten geïnterviewd zijn.

Uit de observatie is naar voren gekomen dat de ouders actief meedoen in de bijeenkomst en de dat begeleider voortdurend initiatief neemt om de bijeenkomst te sturen. Er zijn diverse storingen in de bijeenkomsten gezien. In hoeverre de storingen invloed hebben op de bijeenkomsten is niet gebleken uit het onderzoek.

In het literatuuronderzoek kwam naar voren dat het moeilijk is om te spreken over dé Afrikaanse cultuur. Er kunnen grote verschillen zijn tussen ouders in de wijze waarop zij omgaan met de beperking van hun kind. Daarnaast kwam naar voren dat het geloof in God een belangrijke factor is in de Afrikaanse cultuur. Uit de resultaten van het literatuuronderzoek is gebleken dat een methodisch verantwoorde werkwijze verkregen kan worden door het creëren van structuur in de bijeenkomsten.

In de interviews met diverse begeleiders van ouderbijeenkomsten is gesproken over de praktische invulling van een ouderbijeenkomst. Hieruit bleek dat er veel gewerkt wordt volgens vaste methoden. Ook hebben de geïnterviewden een beeld gegeven van punten waar zij tegenaan lopen in de begeleiding. Naast de begeleiders zijn ook de ouders, die aanwezig zijn bij de ouderbijeenkomsten, geïnterviewd. Uit deze interviews bleek dat ouders de bijeenkomsten als prettig ervaren, maar dat zij ook suggesties hebben ter verbetering of verandering.

Aan de hand van de onderzoeksresultaten is een draaiboek gemaakt. Dit draaiboek geeft naast uitleg ook voorbeelden van de manier waarop de begeleiders van TCC de bijeenkomsten op een methodisch verantwoorde wijze in kunnen vullen.

Aan de hand van deze samenvatting is een persbericht opgesteld dat te vinden is in bijlage 1.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting.....	3
Inhoudsopgave	4
1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding en achtergrond	6
1.2 Vraagstelling	7
1.3 Doelstelling.....	8
1.4 Leeswijzer	9
2. Organisatiebeschrijving	10
2.1 Aanleiding	10
2.2 Ontstaan Take Care of Children	10
2.3 Take Care of Children – Afrika	10
2.4 Take Care of Children – Nederland	11
2.5 Doelen en identiteit.....	11
2.6 Medewerkers	12
2.7 Fondsenwerving	12
3. Onderzoeksmethoden.....	13
3.1 Verantwoording onderzoeksmethoden	13
3.2 Verdeling verantwoordelijkheden.....	16
4.1 Situatieschets	18
4.2 Leiding	18
4.3 Groepsgesprek.....	19
4.4 Storingen	19
4.5 Deelconclusie.....	20
5. Methoden en aansluiting	21
5.1 Oriëntatie Afrikaanse cultuur	21
5.2 Methoden.....	26
5.3 Organisatie en groepsprocessen	32
5.4 Interviews medewerkers TCC.....	34
5.5 Interviews begeleiders MEE	41
5.6 Totaalconclusie deelvraag 2	46

6.1	De huidige bijeenkomsten.....	47
6.2	Verbeteringen.....	47
6.3	Begeleiding	48
6.4	Deelconclusie.....	48
7.	Toepassing resultaten	49
7.1	Draaiboek	49
7.2	Deelconclusie.....	49
8.	Conclusies en aanbevelingen	51
8.1	Conclusies.....	51
8.2	Aanbevelingen.....	53
8.3	Discussie	54
8.4	Evaluatie	55
9.1	Interviews met ouders	59
9.2	Interview Nicole en Succe	59
9.3	Ouderbijeenkomsten.....	60
	Bibliografie	61

1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de aanleiding van dit onderzoek weergegeven. Aan de hand hiervan zijn de vraag- en doelstelling opgesteld. Verder is in dit hoofdstuk de leeswijzer opgenomen. De informatie in dit hoofdstuk is voorafgaand aan het onderzoek verzameld, door middel van gesprekken met medewerkers van TCC.

1.1 Aanleiding en achtergrond

Ongeveer eenmaal per twee maanden komen de ouders in de ouderbijeenkomsten van TCC bij elkaar. De bijeenkomst is bedoeld om alle moeilijkheden rondom het autisme van de kinderen van de afgelopen twee maanden te kunnen uiten. In de gesprekken voorafgaand aan het onderzoek gaven de begeleiders aan dat ouders het nodig hebben om te praten over hun autistische kind(eren). Begeleiders en het echtpaar Andrada denken dat dit komt doordat de ouders in die twee maanden op zichzelf zijn aangewezen, omdat ze zich isoleren van hun omgeving. Ze hebben door de schaamte voor de beperking minder contact met vrienden, kerk, familie en burens. Ook hulpverlening, school en kinderopvang worden liever op afstand gehouden. De begeleiders en het echtpaar Andrada vinden het van belang dat de ouders de verbinding met zichzelf, hun partner, het kind en het geheel als gezin niet verliezen.

In de Afrikaanse cultuur wordt vaak gedacht dat ouders slecht zijn omdat ze een kind hebben met autisme. Het autisme zou dan een vloek van de duivel zijn of een straf van God. Wolputte (1997, p. 13) schrijft in zijn boek dat ziekte in Afrika vaak wordt gezien als een straf voor het overtreden van de norm of het verwaarlozen van een taboe. Als voorbeeld noemt hij dat de geboorte van een gehandicapt kind kan worden toegewezen aan het niet naleven van gebods- en verbodsregels tijdens de zwangerschap. In de Afrikaanse cultuur komt het vaak voor dat ouders zich schamen voor het gedrag van hun kind, omdat hierin hun eigen slechtheid openbaar komt. Om deze reden zoeken ze naar genezing van hun kind, ook als het autisme heeft.

Uit gesprekken met de begeleiders en het echtpaar Andrada blijkt dat hulp die geen genezing beoogt en waarvan de ouders niet weten wat die inhoudt, vaak wordt afgewezen. De ouders zouden volgens begeleiders ondersteuning goed kunnen gebruiken, omdat het verminderde contact met familie, vrienden, burens en kerk kan zorgen voor isolatie.

De steun die de ouders verder kan helpen, kan vormgegeven worden in de ouderbijeenkomsten van TCC. Hier kunnen ouders in hun eigen cultuur leren om meer openheid te creëren rond autisme. De structuur die hiervoor nodig is, is echter nog niet aanwezig in de bijeenkomsten. Per bijeenkomst wordt gekeken welke interventies gebruikt zullen worden. Hier is geen draaiboek, achtergrondmodel of andere informatie voor. Daardoor wordt vooral op informeel niveau ervaringskennis overgedragen aan de ouders. Er wordt een leidraad gemist om ouders te leren omgaan met de beperking van hun kind. Voorbeelden van thema's die aan de hand van een leidraad besproken kunnen worden zijn: hoe de ouders verbinding weer kunnen vinden met hun omgeving, hoe ze kunnen spreken in openheid over het autisme van hun kind en hoe ze als ouders om kunnen gaan met het autisme van hun kind.

José Bonk, vrijwilliger bij TCC, heeft deze verschillende aandachtspunten gebundeld en is op zoek gegaan naar een manier om structuur te brengen in de ouderbijeenkomsten. Zij heeft SPH gestudeerd op de CHE en is werkzaam bij het Leger des Heils. José realiseerde zich dat het

noodzakelijk is om een goed fundament te leggen voor de bijeenkomsten door de inzet van afstudeerkoppels. Daarmee wil ze bereiken dat de groepen op methodisch verantwoorde wijze structuur krijgen op basis van de culturele achtergrond. Zo wordt er recht gedaan aan het doel van TCC en is er aansluiting bij de culturele achtergrond van de ouders.

Vanuit de minor Relatie en Gezin is er bagage aanwezig om aan de slag te gaan met de professionalisering van de bijeenkomsten voor Afrikaanse ouders met een kind met autisme. Een thema dat in de minor specifiek aan bod is gekomen, is ouderbegeleiding. Dit geeft de expertise om vanuit de minor verdieping te geven aan het project. Peeters (2005, pp. 58-72) noemt in zijn artikel twee belangrijke punten binnen de ouderbegeleiding die vaak op de achtergrond raken: het afstemmen van de begeleiding op het gezinssysteem en het in beweging zetten van het gezinssysteem en blijven motiveren om veranderingen vol te houden. In verband met culturele aspecten is het van belang om niet alleen vanuit een methodische benadering ouders te begeleiden. Het afstemmen van de begeleiding op het Afrikaanse religieuze gezinssysteem is voor het bieden van nieuwe opties in het handelen van de ouders van belang. Al tijdens de eerste contacten met medewerkers van TCC wordt duidelijk dat de sleutel om afstemming te kunnen verkrijgen met ouders in de ontmoeting ligt.

Hoe cultuur binnen ouderbegeleiding een rol speelt, is te zien in een dialoog tussen Anke Savenije en Patrick Meurs dat Alice van der Pas, bekend ouderbegeleider, presenteert op haar website (Pas, 2004). In deze dialoog benoemt Anke dat na migratie de nieuwe en de oude cultuur naast elkaar kunnen bestaan. Patrick noemt dat beide culturen echter wel met elkaar in conflict kunnen zijn, ook al staan ze naast elkaar. Met betrekking tot de Afrikaanse ouders die in Nederland wonen is het onduidelijk in hoeverre nieuwe Westerse of Nederlandse standpunten rondom autisme een plaats krijgen naast de Afrikaanse standpunten. De vraag die uit deze overdenking voortkomt, is of er in de ouderbegeleiding mogelijkheid is om nieuwe Nederlandse standpunten naast de Afrikaanse standpunten te zetten.

Op een methodisch verantwoorde wijze ouderbijeenkomsten invullen, houdt onder andere in dat er aansluiting bij de (gezins)cultuur gezocht wordt en dat er geïnvesteerd wordt in de ouders om nieuwe standpunten naast de oude standpunten te zetten. In onderstaande vraagstelling wordt dit kernachtig uitgedrukt.

1.2 Vraagstelling

Hoofdvraag

Wat heeft Take Care of Children nodig om op methodisch verantwoorde wijze invulling te geven aan de ouderbijeenkomsten?

Deelvragen

- Welke sterke en zwakke punten zijn er te zien in de huidige situatie van de ouderbijeenkomsten bij TCC?
- Welke methoden kunnen volgens relevante literatuur en begeleiders ingezet worden zodat de bijeenkomsten aansluiten bij de doelgroep?
- Welke visie hebben de ouders op de invulling van de ouderbijeenkomsten?
- Op welke wijze kunnen de onderzoeksresultaten toegepast worden in de ouderbijeenkomsten?

Definiëring

Wanneer er gezocht wordt naar een invulling voor de ouderbijeenkomsten die ‘methodisch verantwoord’ is, betekent dit dat er aandacht is voor de bijdrage van de professional. Wil hij zijn bijdrage kunnen verantwoorden, zal hij enerzijds gebruik moeten maken van een vastgestelde methode. Anderzijds moet deze methode aansluiten bij de doelgroep. Wanneer er in de bijeenkomsten ruimte is voor beide elementen, zijn de bijeenkomsten methodisch verantwoord. Om deze reden zal dit onderzoek zich richten op het zoeken naar inzetbare methoden die aansluiten bij de doelgroep. Om deze aansluiting te vinden, is het van belang dat ook de visie van de doelgroep meegenomen wordt in het onderzoek. Wanneer deze elementen onderzocht zijn, zullen de uitkomsten geïmplementeerd worden in de bijeenkomsten. Zo wordt duidelijk of de invulling van de bijeenkomsten aansluit bij het doel dat vanuit de stichting achter de ouderbijeenkomsten ligt. Namelijk dat ouders door middel van de ouderbijeenkomsten in een veilige sfeer praten over het autisme van hun kind en leren weer verbinding te krijgen met hun omgeving, ondanks de vorm van autisme bij hun kind(eren). Met autisme worden in dit onderzoeksverslag alle stoornissen bedoeld die vallen onder het autismespectrum.

1.3 Doelstelling

Doelstelling

Aan het einde van het onderzoek is duidelijk hoe de ouderbijeenkomsten in aansluiting op de doelgroep op een methodisch verantwoorde wijze ingevuld kunnen worden. Hierin worden de volgende doelen behaald:

- Het is duidelijk welke methoden geschikt zijn voor de ouderbijeenkomsten van TCC. Door middel van deze methoden kan de professional zijn handelen tijdens de ouderbijeenkomsten verantwoorden.
- De methoden die geschikt blijken, sluiten aan bij de doelgroep.
- De visie van de doelgroep op de ouderbijeenkomsten is duidelijk. In de invulling van de bijeenkomsten wordt hier rekening mee gehouden.
- Het onderzoeksverslag geeft een analyse van de sterke en zwakke punten in de huidige situatie van de ouderbijeenkomsten bij TCC. Door middel van deze analyse kan de oude situatie bij TCC vergeleken worden met de nieuwe situatie waarin de onderzoeksresultaten in de ouderbijeenkomsten geïmplementeerd zijn.
- De onderzoeksresultaten bieden voldoende input voor een draaiboek met een praktisch programma en achtergrondinformatie die kan bieden als psycho-educatie.

Doelgroep

De doelgroep waarop dit onderzoek zicht richt, bestaat uit Afrikaanse ouders die op de ouderbijeenkomsten van TCC komen. Het doel van de ouderbijeenkomsten is dat deze ouders in een veilige sfeer over het autisme van hun kind praten en leren weer verbinding te krijgen met hun omgeving, ondanks de vorm van autisme bij hun kind(eren). Het programma-aanbod van de ouderbijeenkomsten zal in het bereiken van dit doel moeten voorzien, zodat ouders geholpen zijn in de bijeenkomsten. Dit onderzoek richt zich naast de ouders ook op de twee Nederlandse begeleiders die de bijeenkomsten leiden. Vanuit de onderzoeksresultaten wordt een draaiboek met een praktisch

programma en achtergrondinformatie aangeboden. Dit draaiboek is voor de begeleiders ondersteunend in het leiden van de bijeenkomsten.

Resultaten

Het resultaat van het onderzoek bestaat uit een theoretisch en een praktisch gedeelte. Het theoretische gedeelte is een onderzoeksverslag waarin antwoord gegeven wordt op de hoofd- en deelvragen en waarin conclusies en aanbevelingen gedaan worden.

Het praktische gedeelte is een onderzoeksproduct met een draaiboek en sociale kaart. Dit draaiboek is een handleiding voor het begeleiden van de ouderbijeenkomsten. Begeleiders kunnen hiermee op een methodische verantwoorde wijze de bijeenkomsten leiden waarbij ze tips krijgen om aan te sluiten bij de doelgroep.

1.4 Leeswijzer

In het eerste hoofdstuk worden de aanleiding, probleemstelling en doelstelling van het onderzoek weergegeven. Om een beeld te geven van de stichting Take Care of Children wordt in hoofdstuk 2 een organisatiebeschrijving gegeven. In het derde hoofdstuk worden de gebruikte onderzoeksmethoden verantwoord. Tijdens de eerste bijeenkomst die de onderzoekers bijgewoond hebben, is er een observatie gedaan. De resultaten uit deze observatie zijn beschreven in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 is de kern van het onderzoek te vinden. Het literatuuronderzoek en de interviews met begeleiders binnen en buiten TCC zijn hierin verwerkt. In het zesde hoofdstuk wordt verslag gedaan van de interviews die gehouden zijn onder de doelgroep van TCC. In hoofdstuk 7 wordt een antwoord gegeven op de vierde deelvraag. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de onderzoeksresultaten toegepast kunnen worden in de praktijk. In het achtste hoofdstuk zijn de conclusies, aanbevelingen, discussie en evaluatie te vinden. In het laatste hoofdstuk worden de persoonlijke ervaringen van de onderzoekers tijdens het gehele onderzoek weergegeven.

Aan de hand van de onderzoeksresultaten is een onderzoeksproduct opgesteld. Dit product, dat voortkomt uit het onderzoeksverslag, bevat een draaiboek waarmee de begeleiders van TCC aan de slag kunnen.

2. Organisatiebeschrijving

In dit hoofdstuk wordt een organisatiebeschrijving gegeven van Take Care of Children. De informatie voor deze beschrijving is afkomstig uit de jaarverslagen van de organisatie over 2012 (bijlage 2). Deze informatie is verder aangevuld vanuit het interview met het Afrikaanse echtpaar Succe en Nicole Andrada, oprichters van TCC (bijlage 6).

2.1 Aanleiding

Succe Andrada, afkomstig uit Angola en Nicole Andrada, afkomstig uit Congo, wonen met hun kinderen in Rotterdam. Ze ontdekten dat hun twee zoons autisme hadden. Uit die ontdekking kwamen veel vragen voort. Ze kwamen in contact met diverse organisaties, zoals het medisch kinderdagverblijf waar hun zoons naartoe gingen. Hier kregen ze informatie, maar door hun culturele achtergrond konden ze weinig met deze informatie beginnen. ‘Het waren echt Nederlandse antwoorden’, volgens Nicole. ‘Voor Nederlanders is het gemakkelijk om te zeggen dat autisme een verstandelijke beperking is, maar wat moet ik daarmee?’ Dit was voor Succe en Nicole de aanleiding om actie te ondernemen. Ze kwamen in contact met andere Afrikaanse ouders die een kind met autisme hadden. Het bleek echter moeilijk om te peilen wat deze ouders echt wilden. Succe en Nicole hoorden deze ouders vaak zeggen dat ze kinderen hadden die anders zijn dan andere kinderen. Nicole is met deze ouders bij elkaar zitten om hun behoeften te peilen. Ze zijn eerst bij andere organisaties nagegaan of er al bijeenkomsten voor Afrikaanse ouders georganiseerd werden. Toen bleek dat dit niet het geval was, zijn ze met een aantal ouders in hun eigen huis begonnen met deze bijeenkomsten.

2.2 Ontstaan Take Care of Children

Na een aantal bijeenkomsten bleek dat het voor Nicole en Succe niet meer mogelijk was om de bijeenkomsten in hun eigen huis te organiseren. De ouders namen hun kinderen mee en hierdoor was het voor de ouders te druk om met elkaar te praten. Wel merkten Succe en Nicole dat ouders de behoefte hadden om met elkaar te praten over hun kind. Daarnaast wilden Succe en Nicole ook in Afrika iets gaan betekenen voor kinderen met autisme. Ze wisten dat er misbruik was onder kinderen met een verstandelijke beperking in Afrika en dat deze kinderen bestempeld werden als heksenkinderen. Hieruit ontstond het idee om in Afrika een centrum op te richten om zo ouders en kinderen te kunnen informeren over autisme. Om dit centrum te realiseren hebben Succe en Nicole in 2009 Take Care of Children opgericht.

2.3 Take Care of Children – Afrika

In 2012 is er voortgang gemaakt met de bouw van het centrum in Kinshasa, Congo. Dit is door middel van fondsen gerealiseerd. De fondsenwerving vindt plaats in Nederland. In het centrum in Congo wordt dagbesteding geboden aan kinderen met een ernstige verstandelijke beperking, zodat zij een plek kunnen krijgen. Ook krijgen ouders informatie en begeleiding. Dit concept is uniek in Congo, omdat er geen ziekenhuizen of andere organisaties zijn met dagbesteding voor deze kinderen. Dit maakte het voor Succe en Nicole niet gemakkelijk, omdat zij geen kennis vanuit andere organisaties hadden die zij konden gebruiken om hun eigen centrum op te zetten. Succe vertelt dat dit onder andere de reden is geweest om de medewerkers in dit centrum een training aan te bieden. De medewerkers hadden wel een Afrikaanse opleiding voor Sociale Work gevolgd, maar waren niet specifiek opgeleid om te werken met deze doelgroep. Af en toe reizen Succe en Nicole, of één van

beiden naar Afrika om te zien hoe het project loopt. Vanuit Nederland sturen ze de coördinatoren in Afrika aan.

Op dit moment worden de kinderen en ouders opgevangen op diverse locaties. Het gaat om ongeveer 50 kinderen, waarvan 30 met een vorm van autisme. Van deze 30 kinderen hebben ongeveer 15 ouders begeleiding gekregen vanuit Take Care of Children. Met deze ouders is afgesproken dat ze hun kind terug zullen trekken uit de duivelskunstenarij. Deze ouders zullen ook verder gevolgd worden door de stichting. De bijeenkomsten vinden iedere maand plaats. Terwijl de kinderen kleine activiteiten kunnen doen, krijgen ouders informatie over thema's als:

- Wat is autisme?
- Wie is een zogenaamde 'genius' (demon, geest)?
- Wat betekent het dat iemand een verstandelijke beperking heeft?
- Wat zijn de positieve eigenschappen van je kind?

Aan het einde van de bijeenkomst is er een gezamenlijke maaltijd en wordt er gesloten met gebed.

Naast de bijeenkomsten worden de gezinnen iedere week thuis bezocht. De begeleiders leren de familie hoe ze met het kind om moeten gaan, zodat het zich goed kan ontwikkelen. Ook wordt er met de begeleiders gewerkt aan het aanpassen van de familiesituatie, zodat het kind op een goede manier kan opgroeien.

Ten slotte wordt er met een psychopatholoog samengewerkt om de kinderen te diagnosticeren, zodat duidelijk wordt welke kinderen autisme hebben.

2.4 Take Care of Children – Nederland

Ook in Nederland biedt Take Care of Children begeleiding aan Afrikaanse ouders en hun kinderen met een beperking in het autismespectrum. De voertaal in deze begeleiding is Nederlands. Iedere zaterdagmorgen komen de kinderen bij elkaar en kunnen ze volgens een vaststaand programma activiteiten doen. De activiteiten worden begeleid door vrijwilligers en stagiaires. Stichting MEE geeft advies en helpt ook in het vinden van deskundige vrijwilligers. Aan het einde van de bijeenkomst is er voor de kinderen een lunch en na de bijeenkomst worden de kinderen opgehaald en naar huis gebracht met een bus. Wanneer tegelijk met de activiteiten voor kinderen een ouderbijeenkomst plaatsvindt gaan de kinderen een uur later, tegelijk met hun ouders naar huis.

De ouders worden groepsgewijs en thuis ondersteund. De ouderbijeenkomst waar dit onderzoek zich op richt, komt één tot twee keer in acht weken bij elkaar. In deze bijeenkomsten leren ouders praten over het autisme van hun kind en komen ze in contact met lotgenoten. Ouders leren zo stap voor stap hun schaamte over de beperking van hun kind te verminderen. Ook deze groep wordt begeleid door enkele vrijwilligers die de ouderbijeenkomsten voorbereiden in het bedenken van een thema en activiteiten. De thuisondersteuning wordt vooral gegeven door Nicole Andrada, een ervaringsdeskundige en Astrid Bakker, een psychologe die met de stichting verbonden is. Door de gezinnen thuis te bezoeken kan er persoonlijk advies gegeven worden.

Omdat dit onderzoek zich richt op de ouderbijeenkomsten van TCC in Nederland, zal in de verdere organisatiebeschrijving niet verder ingegaan worden op de activiteiten in Afrika.

2.5 Doelen en identiteit

In één van de jaarverslagen is te lezen dat TCC het doel heeft om bewustwording rond mentale handicaps in de Afrikaanse gemeenschappen in Rotterdam te vergroten en hulpverlening te bieden

aan kinderen met autisme en hun gezinnen. De stichting wil de ouders helpen om te leren praten over hun kind zodat ze niet geïsoleerd raken door angst of schaamte. Hiernaast werft TCC fondsen in Nederland, om zo het werk in Congo te onderhouden.

Het bestuur van de stichting wordt gevormd door christenen. TCC wil echter alle kinderen en gezinnen helpen die gebukt gaan onder de druk van verstandelijke handicaps, ongeacht levensbeschouwing of religie.

2.6 Medewerkers

Alle medewerkers van TCC zijn vrijwilligers. Sinds 2012 is er een vast bestuur. Succe en Nicole Andrada hebben als oprichters de leiding in het bestuur. Astrid Bakker fungeert als secretaresse en zet zich ook in om de ouders te begeleiden in de bijeenkomsten en huisbezoeken. Verder is er een penningmeester en een medewerker voor de Public Relations. Naast dit bestuur zijn er vrijwilligers betrokken in het begeleiden van de bijeenkomsten voor de kinderen en ouders. Deze vrijwilligers zijn vaak stagiaires vanuit een opleiding richting kinder- en jeugdwerk. Bij een tekort aan vrijwilligers wordt er contact opgenomen met Wilskracht Werkt, een organisatie die vrijwilligers en organisaties in Rotterdam met elkaar verbindt.

2.7 Fondsenwerving

Het financieren van de stichting is niet eenvoudig. Er komt geld binnen via kerken en particulieren. TCC moet het echter vooral hebben van fondsenwerving. Voornamelijk Succe en Nicole houden zich bezig met het werven van fondsen. In Nederland proberen zij fondsen te werven om het centrum in Congo te realiseren. Organisaties die hiervoor benaderd worden, zijn bijvoorbeeld Stichting Edukans en het Lilianefonds. Ook via presentaties bij diverse organisaties en kerken komt er geld binnen. Omdat er in de jaren voor 2012 geen vast bestuur was, waren de taken niet duidelijk verdeeld. Pas in 2012 is er een penningmeester benoemd en zijn de financiële zaken inzichtelijk geworden. Hierdoor kan TCC beter verantwoorden waar het ontvangen geld voor gebruikt wordt. De fondsenwerving is sinds 2012 in handen gelegd van een officiële instantie die precies weet aan welke eisen er voldaan moet worden. Zo willen Succe en Nicole proberen steeds meer geld binnen te krijgen om de stichting in Nederland en Congo te financieren.

3. Onderzoeksmethoden

In dit hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden verantwoord en wordt in een tabel aangegeven hoe de verschillende taken zijn verdeeld.

3.1 Verantwoording onderzoeksmethoden

Door middel van dit onderzoek wordt een antwoord gegeven op de vraag hoe TCC op een methodisch verantwoorde wijze invulling kan geven aan de ouderbijeenkomsten. Om een antwoord te krijgen op deze vraag is een kwalitatief beschrijvend onderzoek gedaan. Een kwalitatief beschrijvend onderzoek is het meest geschikt om een antwoord op deze hoofdvraag te vinden, omdat hierin veel ruimte is voor een inventarisatie van verschillende perspectieven met betrekking tot het onderwerp. Dit is gerealiseerd door middel van een observatie, literatuurstudie en interviews. Tijdens het onderzoek zijn de onderzoekers aanwezig geweest bij de bijeenkomsten om zo contact met de ouders op te bouwen.

Verwerking data-analyse

De gegevens uit de observatie, het literatuuronderzoek en uit de interviews zijn verwerkt volgens het stappenplan uit Baarda, De Goede en Theunissen (2005, pp. 306-337) om de hoeveelheid informatie te verwerken tot een antwoord op de vraagstelling. Het gaat om de volgende stappen:

1. Tekstbestand van de onderzoeksgegevens maken
2. Schrappen van niet-relevante tekst (autoriseren van interviews)
3. Keuze voor een analyse eenheid. (fragmenten)
4. Relevante tekst opsplitsen in fragmenten
5. Labelen van fragmenten
6. Labels ruimtelijk ordenen en er verbanden tussen vinden (thematiseren)
7. Interpreteren en benoemen van de labelstructuur(taxonomie)
8. Geldigheid van de labeling vaststellen
9. Beantwoorden van de vraagstelling

Een aantal stappen worden hier niet genoemd omdat deze naar de visie van de onderzoekers geen toegevoegde waarde hadden in de analyse van de gegevens.

Observatie

Er is gekozen voor een participerende observatie om een beeld te geven van een bijeenkomst van TCC op het moment dat het onderzoek start. Deze observatie heeft als doel om zwakke en sterke punten van de bijeenkomsten weer te geven. De wijze van observeren is gekozen na het bestuderen van Baarda, De Goede en Theunissen (2005, pp. 260-299) die uitleg geven in hun handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek.

- De participerende observator is in de situatie aanwezig, maar voor de deelnemers van de bijeenkomst is het niet bekend dat de observator een rol voor een observatie vervult. Hiermee is de observation-bias (ouders en begeleider gedragen zich anders door de aanwezigheid van de observator) zoveel als mogelijk kunnen voorkomen. Met deze reden is er door Nicole Andrada aan de ouders verteld dat de onderzoekers als hulp van Nicole aanwezig waren en een studie deden voor zulke hulptaken. Om een verhullende rol in te nemen als observator is het van belang om na te gaan of dit ethisch verantwoord is. Het doel van de observatie is om het beginpunt vast te stellen en sterke en zwakke punten van de bijeenkomst te vinden. Daarin wordt er geen aandacht besteed aan de ouders individueel of

de begeleider als persoon. Hierdoor was het voor de onderzoekers verantwoord om een verhullende rol in te nemen.

- Er is een open observatie gedaan, waarin de observator rondkijkt om te zien wat er gebeurt. Een combinatie van extensief (als buitenstaander observeren) en intensief (als deelnemer van de groep observeren) participeren heeft plaatsgevonden. Vooral extensief participeren was in de bijeenkomst aan de orde, omdat de observator de groep niet goed kende en daardoor deels buiten de groep stond. Maar ook intensief participeren omdat de observator mee praatte in gesprekken en daarin aanvulling gaf waar dat nodig leek.
- Na de bijeenkomst zijn er veldnotities gemaakt om de betrouwbaarheid van de observatie te waarborgen. Dezelfde dag is de observatie uitgewerkt en aangevuld door de andere onderzoeker. Dit observatieverslag (bijlage 3) is gefragmenteerd en gelabeld om een reductie te maken van alle tekst. Omdat er een beperkt aantal labels uit de observatie kwam, is ervoor gekozen om vanuit het labelsysteem (bijlage 4) direct de tekst te schrijven. Het observatieverslag is ingedeeld in fragmenten, zodat de verschillende onderwerpen uit het verslag zichtbaar worden. Hierdoor wordt alle informatie uit het verslag gebruikt en overzichtelijk weergegeven. Elk fragment is van een label voorzien om duidelijk te maken over welk onderwerp het fragment gaat. Dit systeem is gebruikt om de informatie te reduceren tot een antwoord op de deelvraag. Omdat er een beperkt aantal labels uit de observatie kwam is ervoor gekozen om vanuit het labelsysteem direct de tekst te schrijven en geen taxonomie te maken. Deze zou namelijk gebruikt worden om extra overzicht te verkrijgen. (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, pp. 306-337)

Literatuurstudie

De literatuurstudie is gedaan om een theoretisch gefundeerde basis te verkrijgen vanuit bestaande gegevens. Het onderzoek is gestart met de literatuurstudie. De basis die door middel van deze onderzoeksmethode verkregen wordt, vergroot de effectiviteit van de volgende stappen in het onderzoek.

Door te zoeken in de catalogus van de Koninklijke Bibliotheek en op de website van Picarta zijn een aantal bronnen gevonden die relevant zijn voor dit onderzoek. Hierbij zijn de volgende zoekwoorden gebruikt: ouderbijeenkomsten, ouderbijeenkomsten andere cultuur/Afrika, autisme een ziekte, autisme en ziekte in Afrika, Afrikanen en autisme, bijgeloof en autisme, bijgeloof en ziekte en Afrikanen in Nederland. Deze zoekwoorden leveren bronnen over methoden die te gebruiken zijn in ouderbijeenkomsten, over ouders en hun autistische kind en over de Afrikaanse gemeenschap in Nederland.

Er is veel literatuur te vinden over autisme. Omdat dit onderzoek gericht is op de ouder van het autistische kind, is er alleen literatuur gebruikt waarin vanuit het ouderperspectief naar het kind gekeken wordt. Hierbij wordt wel de kanttekening gemaakt dat ervoor gekozen is om geen autobiografische bronnen te selecteren, omdat deze te veel beïnvloed kunnen zijn door de persoonlijke ervaringen van de schrijver en hierdoor de objectiviteit in het geding komt. Verder zijn er bronnen gebruikt waarbij de auteur bekend is in het betreffende werkveld, om zo de kwaliteit van de bron te waarborgen.

De bronnen over de Afrikaanse cultuur in Nederland dienen als achtergrondinformatie en om enige kennis te verkrijgen over de Afrikaanse gemeenschappen in Nederland. Er is gekozen voor bronnen die informatie geven over de visie of het wereldbeeld van Afrikanen met betrekking tot geloof en ziekte. Hiervoor is gekozen omdat uit gesprekken met begeleiders en het echtpaar Andrada naar voren kwam dat autisme gezien wordt als ziekte en niet als een ontwikkelings- of gedragsstoornis.

Uit de gesprekken met de medewerkers van TCC is naar voren gekomen dat het contact met de ouders niet bevorderd wordt door te werken vanuit kennis die over hun situatie beschikbaar is. Goed contact met deze ouders ontstaat vanuit de ontmoeting. In de gesprekken werd door Nicole Andrada de tip gegeven om als 'mens' met deze ouders in gesprek te gaan. Om deze reden is ervoor gekozen om niet als onderzoeker of student de ouders te benaderen, maar als vrijwilliger.

Een risico dat samenhangt met het literatuuronderzoek is dat de informatie niet uit de eerste hand verkregen wordt. Er is geen direct contact met de personen die de literatuur hebben geschreven. Hierdoor kan bepaalde informatie verkeerd geïnterpreteerd worden (Baarda, Goede, & Teunissen, 2005, p. 211). Dit risico is ondervangen door interviews te houden bij diverse organisaties die vergelijkbare bijeenkomsten organiseren voor ouders. De informatie die hierbij is verkregen, is voortgekomen uit recente ervaringen uit het werkveld. Een ander risico wat verbonden is aan het doen van literatuur onderzoek is de mogelijkheid dat hierdoor te focus teveel ligt op de literatuur. Dit risico wordt zoveel mogelijk vermindert door daadwerkelijk een product te schrijven en in de bijeenkomsten aanwezig te zijn.

Interviews bij stichting MEE

Stichting MEE biedt ouderbijeenkomsten voor ouders met autistische kinderen. Om recente ervaringen uit het werkveld te verkrijgen die vergelijkbaar zijn met TCC, zijn diverse begeleiders van stichting MEE geïnterviewd. MEE Rotterdam biedt een oudercursus voor ouders met een kind met autisme of een andere verstandelijke beperking. MEE Amstel en Zaan biedt een African Parentgroup voor Afrikaanse ouders met een gehandicapt kind of met een kind met een verstandelijke beperking. MEE Rotterdam is benaderd voor een interview over de methoden die door MEE gebruikt worden in de bijeenkomsten. In het contact met MEE Amstel en Zaan is naast de methoden ook het cultuuraspect besproken.

Interviews

Door middel van het literatuuronderzoek en de interviews bij stichting MEE is er gezocht naar een methodisch verantwoorde wijze voor de invulling van de bijeenkomsten. Om de informatie hieruit aan te laten sluiten bij TCC, zijn er interviews gehouden onder de medewerkers en oprichters van TCC en onder de ouders.

Op een gemiddelde bijeenkomst zijn drie tot vier ouders aanwezig. Zoals eerder beschreven is, kan het moeilijk zijn om een open gesprek te hebben met de ouders over de ouderbijeenkomsten. Om dit risico zoveel mogelijk te verkleinen is er gewerkt vanuit de ontmoeting. Kristensen (2007, p. 144) verstaat hieronder een ontmoeting tussen mensen die elkaar de ruimte geven om te spreken en te luisteren. Hierbij is er wederzijds respect voor elkaars eigenaardigheden en ideeën. Er is een mondeling en schriftelijk interview onder de ouders gehouden over hun visie op de invulling van de bijeenkomsten. Er is bewust gewerkt met open interviews, omdat deze vorm van interviewen overeenkomt met het werken vanuit de ontmoeting. De hypothese van de onderzoekers was dat de kans groot is dat er veel minder informatie vanuit de ouders verkregen zal worden wanneer er gewerkt wordt met gestructureerde interviews, omdat dit een meer formele vorm van interviewen is. Tijdens het onderzoek bleek dat er te weinig informatie uit de open interviews kwam. Om deze reden en vanuit kennis uit het literatuuronderzoek (Kleerekoper, 1999, p. 26) is er gekozen om alsnog een schriftelijk interview te houden in het Engels en in het Nederlands om zo de benodigde informatie te verkrijgen en om taalbarrières te voorkomen.

De medewerkers die zich bezig houden met de ouderbijeenkomsten, zijn Astrid Bakker en José Bonk. Met Astrid, José en Nicole Andrada zijn voorafgaand aan het onderzoek al gesprekken gevoerd. Zij hebben een duidelijke visie over het doel van de bijeenkomsten en over verbeterpunten die doorgevoerd kunnen worden. Ook hebben zij een duidelijk beeld over wat de beste manier is om aansluiting te vinden bij de ouders en hoe men het beste om kan gaan met de culturele achtergrond van de ouders. Astrid is geïnterviewd omdat zij als Nederlandse meerdere ouderbijeenkomsten heeft meegemaakt. Door haar te interviewen werd duidelijk waar een Nederlandse professional tegenaan kan lopen tijdens het leiden van de Afrikaanse ouderbijeenkomst. José is geïnterviewd vanwege haar duidelijke visie op de invulling van de bijeenkomsten. Zij heeft het initiatief genomen om verandering te brengen in de invulling van de ouderbijeenkomsten. Haar professionaliteit hierin staat in dienst van het onderzoek. De interviews met José en Astrid zijn gestructureerde interviews geweest met vooraf opgestelde vragen om doelgericht te kunnen werken. Het structureren heeft als voordeel dat het interview gericht is op de kennis die de begeleider in huis heeft. Daarnaast kunnen dezelfde vragen gesteld worden aan beide begeleiders om zo de antwoorden te kunnen vergelijken.

Ten slotte zijn Succe en Nicole Andrada als oprichters van TCC geïnterviewd, omdat het belangrijk is om hun visie niet uit het oog te verliezen.. Met het doen van onderzoek naar een invulling van de ouderbijeenkomsten moet het doel wat Nicole en Succe hebben steeds de leidraad zijn. Het interview met Succe en Nicole is meer een open interview geweest dan een gestructureerd interview. Bij deze beslissing speelde hun Afrikaanse achtergrond een rol. Uit de ervaringen van de onderzoekers in de bijeenkomsten bleek dat de achtergrond het moeilijk maakt om een gestructureerd gesprek te voeren.

Analyse van de interviews

De analyse van de interviews is gedaan aan de hand van het stappenplan voor data-analyse dat Baarda, de Goede en Theunissen (2005, pp. 306-337) noemen. Om alle interviews zo betrouwbaar mogelijk uit te werken zijn de analyses kritisch bekeken door de tweede student die bij het gesprek aanwezig is geweest.

De schriftelijke interviews met de ouders zijn direct in de tekst van het onderzoeksverslag verwerkt. De antwoorden van de in totaal vier interviews besloegen één pagina informatie waardoor het niet nodig was om deze antwoorden te labelen en in een taxonomie te plaatsen . Doordat het interview schriftelijk is afgenomen stonden de vragen al per thema ingedeeld.

3.2 Verdeling verantwoordelijkheden

In deze paragraaf is te vinden welke student verantwoordelijk is voor welk hoofdstuk.

Hoofdstuk 1	Beiden
Hoofdstuk 2	Teunette
Hoofdstuk 3	Beiden
Hoofdstuk 4 – observatieverslag	Teunette
Hoofdstuk 4 – analyse	Karen

Hoofdstuk 5 – literatuuronderzoek cultuur	Karen
Hoofdstuk 5 – literatuuronderzoek methoden	Teunette
Hoofdstuk 5 – interviews TCC	Karen
Hoofdstuk 5 – interviews MEE	Teunette
Hoofdstuk 6	Karen
Hoofdstuk 7	Teunette
Hoofdstuk 8	Beiden
Hoofdstuk 9	Beiden
Draaiboek	Beiden

4. Observatie

In dit hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op deelvraag 1:

Welke sterke en zwakke punten zijn er te zien in de huidige bijeenkomsten?

Als beginpunt van het onderzoek is er geobserveerd tijdens een ouderbijeenkomst om een realistische weergave te geven van een gemiddelde bijeenkomst. Het observatieverslag is te vinden in bijlage 3. Het doel van deze observatie is niet om de bijeenkomst volledig te analyseren, maar om de sterke en zwakke punten van de bijeenkomst helder in beeld te krijgen. De omstandigheden waren niet anders dan de gemiddelde bijeenkomst, bleek uit de andere bijeenkomsten waarin de onderzoekers aanwezig waren.

In het labelen van de fragmenten (bijlage 4) komen verschillende kenmerken naar voren onder de labels: leiding, groepsgesprek en storing. Onder storing wordt verstaan: iets van buiten de groep dat het gesprek in de groep verstoort. Eerst wordt een korte situatieschets gegeven.

4.1 Situatieschets

De bijeenkomst vindt plaats in een keuken die grenst aan een speelruimte met zithoek. De keuken en de speelruimte worden gescheiden door een deur, die over het algemeen dicht zit tijdens de bijeenkomsten. Via een andere gang kan er alsnog vanuit de speelruimte naar de keuken gelopen worden. Tijdens de bijeenkomst spelen de kinderen onder leiding van een aantal vrijwilligers in de speelruimte of buiten. Er zijn drie ouders aanwezig en één begeleider, wat redelijk gebruikelijk is voor de bijeenkomsten. Dit blijkt uit de andere bijeenkomsten waar de onderzoekers bij aanwezig zijn geweest.

4.2 Leiding

De begeleider van de bijeenkomst heeft negen keer een duidelijke inbreng in de bijeenkomst. In deze inbreng is een opbouw te zien. De begeleider begint met een inleiding in de bijeenkomst, waarin ze uitlegt hoe de werkvorm voor deze bijeenkomst werkt (een doosje met vragen over hoe je kijkt naar je kind). Ze vervolgt door uit te leggen waarom de werkvorm van nut kan zijn. Daarna geeft de begeleider tijd aan de ouders om te overleggen.

In het eerste gesprek met de ouders naar aanleiding van de werkvorm geeft de begeleider beurt en vat de begeleider samen wat er gezegd is. Ze geeft expliciet een ouder die nog geen beurt heeft gehad de mogelijkheid om nog wat te zeggen. Op het moment dat er een scheiding valt tussen de ouders omdat een aantal ouders apart met elkaar in gesprek gaan, neemt de begeleider tijdelijk een afwachterende houding aan. Daarna corrigeert de begeleider de ouders die samen zijn gaan praten.

Wanneer de ouders weer in gesprek zijn, stelt de begeleider een informatieve vraag waardoor ouders zich meer gaan richten op de culturele achtergrond van een thema. Het gesprek wordt door meerdere storingen onderbroken: een binnenlopend kind en de oprichter die ook binnen komt lopen. De begeleider gaat weinig tot niet in op deze storingen. De begeleider pakt de draad weer op door één van de ouders uit te nodigen verder te gaan met de werkvorm.

Als het gesprek weer op gang is, dwalen de ouders van het onderwerp af. De begeleider stuurt hierin door de ouders terug te brengen naar het bewuste onderwerp. Ze vat weer samen wat er door de ouders gezegd is en stelt hieruit een vervolgvraag. Na de laatste interactie tussen ouders rondt de begeleider het gesprek af.

4.3 Groepsgesprek

De groep bestaat in deze bijeenkomst uit één man en twee vrouwen. De ouders gaan samen in gesprek aan de hand van de werkvorm. Ze laten hierbij veel initiatief zien en komen tot gezamenlijke conclusies. Er worden persoonlijke verhalen verteld. Wanneer een ouder te lang aan het woord is lijken andere ouders hun concentratie te verliezen. Dit leidt tot een scheiding in de groep. Er ontstaan groepjes ouders die met elkaar praten. De begeleider neemt het initiatief om de groep weer gezamenlijk verder te laten gaan en geeft iedere ouder de ruimte om iets te zeggen. Er vinden verschillende storingen plaats, waarna ouders de draad weer oppakken.

4.4 Storingen

In het gesprek vinden verschillende storingen plaats. Er zullen twee verschillende soorten storingen besproken worden. De interne storingen, die uit de groep of de directe omgeving komen en de externe storingen, die van buiten de groep of directe omgeving komen. Daarna zullen de gevolgen van deze storingen besproken worden.

Interne storingen

Het valt op dat een deel van de storingen door de oprichter veroorzaakt wordt, die binnen komt lopen om even te kijken of iets weg te zetten. Drie van de dertien storingen hebben met de oprichter te maken. Soms komen er ook kinderen met haar meelopen.

Daarnaast zijn er een aantal storingen met binnenlopende kinderen. Eén kind zit vanaf het begin van de bijeenkomst in de ruimte waar de bijeenkomst wordt gehouden en wil daar niet weg. Dit kind loopt af en toe heen en weer en praat hardop in zichzelf. Het zorgt drie keer voor een storing doordat het schreeuwt of ergens aanzit wat niet mag.

Ook het kind van de begeleider is aanwezig en zit bij de begeleider op schoot. Dit zorgt voor twee storingen doordat het kind naar de wc moet.

Externe storingen

Eén van de ouders zorgt driemaal voor een storing doordat er hardop in de groep gebeld wordt. Het andere deel van de storingen is afkomstig van onbekende mensen die het gebouw binnen komen om spullen te halen en te brengen. Dit kan gebeuren omdat het een gebouw is dat voor meerdere doeleinden wordt gebruikt.

Gevolgen van de storingen - intern

De mate waarin de storingen een inbreuk doen op het gesprek in de groep is verschillend. De oprichter vult namelijk hier en daar ook wat aan in de groep en is een vertrouwde persoonlijkheid voor de deelnemers, waar ze graag tegen lijken te praten. De kinderen die echter met de oprichter meekomen maken de situatie onoverzichtelijker. Er is meer kans dat een kind in de ruimte blijft hangen en niet meer weg wil.

De kinderen die in de ruimte aanwezig zijn, lijken door de ouders niet bewust waargenomen te worden. Eenmaal roept één van de ouders iets naar het aanwezige kind in de bijeenkomst. Het kind

van de begeleider is vooral voor de begeleider afleidend. Het zou kunnen zijn dat het voor de ouders de indruk wekt dat de begeleider geen volledige aandacht voor hun heeft. Anderzijds hebben de ouders zelf kinderen en kennen ze situaties met afhankelijke kinderen.

Gevolgen van de storingen – extern

De storingen zoals het bellen van één van de ouders en de mensen die spullen komen halen en brengen worden geaccepteerd als inbreuk op het gesprek in de groep. Er wordt geen contact gezocht met deze mensen. Het gevolg in het gesprek tussen de ouders kan zijn dat een persoonlijk verhaal stagneert of de openheid in groep verdwijnt door de storing.

4.5 Deelconclusie

Het is niet mogelijk om op een objectieve manier sterke en zwakke punten te benoemen, omdat deze punten afhankelijk zijn van de visie en achtergrond van de observator en de analist. Vanuit de visie van de onderzoekers kunnen de volgende punten vanuit de observatie geconcludeerd worden.

Het sterke punt dat het meest naar voren komt in de bijeenkomst is de begeleiding die een stimulerende werking heeft op de ouders. Ouders hebben een geïnteresseerde houding en kunnen in openheid op elkaar reageren. Het belangrijkste zwakke punt dat zichtbaar wordt vanuit de observatie zijn de zogenoemde storingen: onderbrekingen van de bijeenkomst door allerlei voorvallen, waardoor het gesprek hapert.

De begeleider laat zien dat ze zicht heeft op het groepsproces, doordat ze de verbinding tussen ouders steeds stimuleert. Het gesprek kan door de begeleider goed op gang worden gehouden. Storingen worden genegeerd, waardoor ze zelf de concentratie op het gesprek behoudt. Of dit voor de ouders helpend is, komt niet naar voren uit de observatie. Ook de ouders gaan niet in op storingen. Alleen de interne storingen van de oprichter lijken voor de ouders interessant. De oprichter wordt door de ouders graag aangesproken op kennis en ervaring. Hieruit blijkt dat de oprichter een belangrijke invloed heeft op de ouders in de bijeenkomst.

Er wordt samen gesproken, er worden meningen uitgewisseld en er worden gezamenlijk conclusies gevormd in de groep. Dit laat een dynamisch proces zien waarin ouders van alles halen en brengen. De gebruikte werkvorm lijkt ouders voldoende uitdaging te bieden. Wel lijkt het dat ouders zich niet lang kunnen concentreren op één verhaal. Hier wordt tijdens de bijeenkomst niets mee gedaan door de begeleider, dan dat ouders die een tijd niet meer luisteren worden aangesproken. Of de oorzaak ligt in het lange verhaal of het ontbreken van respect naar de andere ouder is niet objectief te beoordelen.

5. Methoden en aansluiting

In dit hoofdstuk wordt aandacht gegeven aan de invulling van de ouderbijeenkomsten en de aansluiting bij de doelgroep. Zoals in de organisatiebeschrijving te lezen is, heeft TCC als doel om de bewustwording rondom autisme bij Afrikaanse ouders te vergroten en daarnaast om ouders verbinding leren te leggen met hun omgeving om zo isolatie te voorkomen of te verminderen. Hiermee wordt antwoord gegeven op de tweede deelvraag:

Welke methoden kunnen volgens relevante literatuur en begeleiders ingezet worden, zodat de bijeenkomsten aansluiten bij de doelgroep?

Het antwoord op deze vraag wordt gegeven aan de hand van informatie uit het literatuuronderzoek en uit de interviews die gehouden zijn onder diverse begeleiders van ouderbijeenkomsten in een aantal organisaties. De interviews en de verwerkingsmethoden zijn te vinden in bijlage 5 en 6.

De eerste twee paragrafen zijn geschreven aan de hand van de informatie die naar voren is gekomen uit de literatuurstudie. Paragraaf 4.1 bevat een oriëntatie op de Afrikaanse cultuur. Hiermee wordt een beeld gevormd van de doelgroep. In paragraaf 4.2 wordt een antwoord gegeven op de vraag welke methoden volgens relevante literatuur ingezet kunnen worden. Paragraaf 4.3 bevat een aanvulling hierop, waarin aandacht wordt gegeven aan de organisatie van ouderbijeenkomsten en de groepsprocessen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een aantal paragrafen waarin de geïnterviewden aan het woord komen.

5.1 Oriëntatie Afrikaanse cultuur

Om aansluiting te vinden bij de doelgroep is er literatuur bestudeerd over Afrikaanse volken. Afrikaanse ouders hebben namelijk een andere visie dan Nederlanders op het autisme van hun kind. De gemiddelde Nederlander noemt autisme een gedragsstoornis, maar vanuit de bijeenkomsten blijkt dat Afrikanen hier anders tegenaan kunnen kijken. Dit zal te zien zijn in de beschrijving van de visie van de Afrikanen op ziekte en genezing. Er zal eerst een beeld worden geschetst waarin algemene kenmerken worden genoemd, om zo kort weer te geven wat voor deze mensen belangrijk is. Na deze algemene beschrijving wordt er beschreven in welk licht ziekte en genezing wordt gezien door Afrikanen. Het kan zijn dat de kenmerken die worden beschreven niet voor het hele volk of alle volken in Afrika gelden. Het zijn echter wel kenmerken die door anderen gezien worden als typerend voor (bepaalde) Afrikaanse volken.

Bepaling

Gerrie ter Haar (2000, p. 11) maakt de volgende onderscheiding om aan te duiden welke bevolkingsgroepen er bedoeld worden met de term Afrikanen: alle personen afkomstig uit Afrika ten zuiden van de Sahara en de Kaapverdische Eilanden. In het vervolg zal de term Afrikanen gebruikt worden wanneer deze aanduiding bedoeld wordt.

Globaal gezien hebben de landen veel overeenkomsten. De hoofdlijnen uit deze overeenkomsten zijn hieronder uitgewerkt om te kunnen zien waarin aansluiting bij de Afrikaanse ouders nodig is.

Levensinstelling

De levensinstelling is onder Afrikanen anders dan bijvoorbeeld onder Nederlanders. De laatste jaren is met regelmaat het woord 'individualistisch' in combinatie met Nederlanders genoemd. En hoewel dit ook kan gelden voor de jonge opgroeiende generatie van Afrikaanse Nederlanders, is dit niet wat hen vanuit het land van herkomst en vanuit de familie wordt aangeleerd blijkt uit onderstaande beschrijving over de familiecultuur.

De vraag die hieruit voortvloeit, is wat ze meenemen vanuit de cultuur en van het Afrikaanse continent. Vanuit de literatuur zijn er verschillende lijnen zichtbaar. Vanuit de analyse is een onderscheiding gemaakt in de volgende onderwerpen: gezinssystemen, religie en cultuur en ziekte.

Gezinssystemen

Op het Afrikaanse continent zijn er tussen de volken een aantal overeenkomsten die vanuit de literatuur benoemd zullen worden.

Opvoeding

Getachew (2008, p. 23) geeft in zijn handleiding voor hulpverleners aan dat Afrikanen in een autoritaire opvoedingsstijl worden opgevoed. Ook verschillende andere schrijvers over Afrikanen in Nederland benoemen dat een autoritaire opvoedingsstijl hoog in het vaandel staat. Expliciet worden dan Somalië (Mohamoud, 2000, pp. 135-137), Ethiopië (Dejene, 2000, p. 88) en Kaapverdië (Strooij, 2000, p. 49) genoemd. Daarnaast blijkt bij veel Afrikanen een duidelijke rolverdeling in het gezin ook van belang te zijn. De man heeft vaak de hoofdrol (Mohamoud, 2000, pp. 135-137). In de opvoeding hoeft de man niet de hoofdrol te spelen. De opvoeding kan de verantwoording zijn van de hele familie. Het kan ook zijn dat de opvoedingsverantwoording in de lijn van de geslachten ligt, via vader of moeder. Broers van de ouders kunnen daardoor ook een grote verantwoordelijkheid dragen in de opvoeding (Getachew, 2008, p. 20).

Rolverdeling en solidariteit

Grenzend aan de rolverdeling en opvoedingsstijl en verantwoording is de binding die er is onder Afrikanen met de familie. De opvoedingsverantwoording weerspiegelt iets van de familiale cultuur. De familiedeugd of solidariteit heeft een grote plaats in het leven van Afrikanen. De solidariteit met elkaar krijgt in de familie niet alleen vorm door sociaal contact, maar kan ook financiële vormen aannemen doordat familieleden elkaar geldbedragen opsturen. Met name migranten die de familie in het land van herkomst willen ondersteunen, proberen zo de familieband te onderhouden (Getachew, 2008, pp. 21-23).

Het solidariteitsgevoel hangt nauw samen met de harmonie binnen de familie. Dit uit zich in het houden aan regels en codes, normen en waarden (Strooij, 2000, pp. 50-51) (Getachew, 2008, p. 6). Wanneer er conflicten ontstaan wordt dit het liefst binnen informele contacten opgelost. Daarin wordt een beroep gedaan op familie, de kerk, traditionele genezers, ouderen of geestelijk leiders. Ouderen hebben namelijk het gezag boven de jongeren in de Afrikaanse samenleving (Getachew, 2008, p. 29).

De verschillende volken kenmerken zich ook door verschillende eigenschappen. Een bepaalde eenduidige houding komt niet naar voren vanuit de verschillende schrijvers die zich in de Afrikaanse culturen verdiept hebben. Het ene volk is directer dan het andere volk (Mohogu, 2000, pp. 151-154). Er zijn echter per volk zoveel verschillen te noemen met een ander volk, dat de focus vooral ligt op de overeenkomsten.

Familiaire verbinding

Een belangrijke overeenkomst die Afrikaanse volken samenbindt, is de verbinding die feest en verdriet leggen. De betrokkenheid op de eigen familie is de rode draad in het leven van de gemiddelde Afrikaan. (Getachew, 2008, p. 21)

De verbinding met de familie is vooral op feesten, tijdens belangrijke fasen en tegenslagen in het leven een verbinding waarop men bouwt (Getachew, 2008, p. 15). Doop, huwelijk en overlijden zijn familie- en volksmomenten die groots aangepakt worden en waarin ook Afrikaanse rituelen hun plaats hebben. Getachew (2008, p. 14) noemt hierover dat het leven ook wel wordt gezien als een verbinding van overgangen of verschillende fasen, waarin de rituelen als markering dienen. Een voorbeeld van rituelen zijn dan bijvoorbeeld het dragen van een amulet ter bescherming van kwade machten bij het pas geboren kind (Getachew, 2008, p. 14) (Simons, 1959, p. 40).

Religie en cultuur

Wereldbeeld

Het beschrijven van rituelen raakt aan onderwerpen als cultuur en religie. Religie is onlosmakelijk verbonden aan de Afrikaanse volkeren. Dejene (2000, pp. 92-100) en Getachew (2008, p. 10) benoemen beiden dat leven, geloof en identiteit sterk met elkaar verweven zijn voor de Afrikanen. Van Dijk (2000, p. 203) toont dit aan in onderstaand citaat:

‘Belangrijke problemen met verblijfsvergunningen, het niet kunnen vinden van legaal werk of het niet genezen kunnen worden van bepaalde ziekten, worden geïnterpreteerd tegen de achtergrond van een wereld waarin spirituele machten zich manifesteren en het lot en de toekomst van de mensen kunnen bepalen.’ (Dijk, 2000, p. 203)

Dit citaat laat een belangrijke verbinding zien die het leven van Afrikanen kenmerkt, namelijk de verbinding tussen religieuze machten, God, ziekten en dagelijkse tegenslagen. De samenleving en het leven van de Afrikanen lijkt doordrenkt te zijn van religie (Haar, 2000, p. 36). Vanuit de traditionele Afrikaanse gewoonten zijn religieuze aspecten één met het leven. Getachew (2008, p. 6) noemt hierover dat wat door de samenleving wordt afgekeurd en verboden ook door de religie wordt afgekeurd en andersom. God wordt door Afrikanen beschouwd als de basis van alles. Een God die dicht bij de mensen is en met meerdere goden en geesten allerlei invloed kan uitoefenen. Dit kan echter per volk verschillen, maar kenmerkend is deze hoofdlijn. De Oppergod heeft macht over alle kwade geesten. De geesten kunnen het nageslacht, wat door de familiecultuur van groot belang is, straffen als ze geldende waarden en normen of morele regels overtreden (Getachew, 2008, p. 6).

Bovennatuurlijke machten

Naast de geesten hebben ook vooroudergeesten invloed en krijgen ze veel respect. Het overlijden van iemand zien Afrikanen volgens Getachew (2008, p. 16) als een verandering van iemands toestand. Bij de dood begint een diepere relatie met alle schepselen. De dood is een afronding van het leven en een begin van een verbinding tussen de zichtbare en onzichtbare wereld. Een voorbeeld hoe vooroudergeesten invloed kunnen hebben blijkt hieruit: en begrafenissen waarin je mag rouwen, maar waarin je niet goed omgaat met de rituelen, kan als gevolg hebben dat de persoon als iets of in iemand terug kan komen in de toekomst in een onprettige toestand (Getachew, 2008, p. 15). Vooroudergeesten worden niet zoals de andere geesten en goden vereerd met offers, gebed, smeekbeden, muziek en dans (Getachew, 2008, p. 6). Ze worden wel benaderd omdat ze invloed

kunnen hebben op het nageslacht en een rol spelen in de levensbestemming van individuen (Dijk, 2000, p. 208).

Beeld van vijftig jaar geleden

Vanuit de Afrikaanse cultuur is het geloof in hogere machten de realiteit van elke dag. Een voorbeeld uit een bron van het tijdschrift *Vox Guyana* (Simons, 1959) illustreert hoe dit 50 jaar geleden beleefd werd. Deze bron laat zien vanuit welke oorsprong gedachten en gedrag van Afrikanen kunnen komen. Het laat niet een werkelijke oorsprong zien, omdat er geen beginpunt aangewezen kan worden van de cultuur van een volk. Het laat wel zien hoe vijftig jaar geleden gedacht werd door volksstammen met betrekking tot machten en geesten die invloed hebben op de ziekten van de mens. De invloed van machten en geesten was ongrijpbaar voor de gemiddelde mens. Deze machten en geesten hadden vaak te maken met de tegenslagen in een mensenleven, waaronder ook ziekten. Ze zijn in staat om mensen te bezetten en te begeistere. De medicijnman was bij machte om door witte kunst ziekten, miskramen en ongevallen te voorkomen, maar kon door zwarte kunst onheil brengen. Als de medicijnman echter geen oplossing had voor een aandoening, werd de ziekte toegeschreven aan hogere goden. Kerkleiders hebben ook de functie om te communiceren met mensen, goden en geesten (Simons, 1959, p. 19).

Omgaan met bovennatuurlijke krachten

Om zelf enige invloed uit te oefenen op de goedgunstigheid van demonen, geesten of een wrekende godheid, kon je door zelfbestrafing proberen een compromis te sluiten met de hogere macht (Simons, 1959, p. 48). Elk volk had hierin zijn eigen geloof en rituelen. De Yorubacultuur geloofde bijvoorbeeld dat tweelingen helderzienden zijn. De Ibocultuur daarentegen zag ze als ongeluk en probeerde deze kinderen zo mogelijk te doden. Het kan zelfs belangrijk zijn om niet gelijk op een stoel te gaan zitten omdat er nog gewacht moet worden tot de stoel is afgekoeld en de ziel van de vorige zittende mens is 'opgestaan' (Simons, 1959, pp. 22-24).

Bovennatuurlijke krachten in het heden

Deze voorbeelden geven een beeld van 50 jaar geleden in Afrika. De veranderingen waaraan traditionele Afrikaanse gewoonten onderhevig zijn geweest, zijn echter ook zichtbaar. Verschillende wereldwijde religies hebben zich sterk vermengd met de Afrikaanse cultuur. Wolputte (1997, p. 80) laat zien dat in Nederland en in Afrika de traditionele Afrikaanse gewoonten en het christendom of de islam vermengt worden met elkaar. Getachew (2008, pp. 7-11) beschrijft dit ook en noemt dit syncretisme.

Een andere verandering in de laatste jaren is de aansluiting van Afrikanen bij Pinkstergemeenten. Dit is niet verwonderlijk omdat in de zoektocht naar krachtige spirituele ervaringen, het pinkstergeloof goed aansluit bij de Afrikanen. Basiselementen uit de Pinksterkerken zoals religieuze extase, het spreken in tongen en gebedsgenezing voldoen goed aan de behoefte van Afrikanen (Dijk, 2000, pp. 200-203). De Pinksterkerken schuiven het geloof in geesten, met name vooroudergeesten en duistere krachten, af als demonische machten die de gelovige in onheil kan storten. De kerken benadrukken om te breken met tradities van machten uit het verleden en traditionele rituelen (Dijk, 2000, p. 208).

Ziekte

Gebedsgenezing is een kernwoord in de Afrikaanse cultuur tussen ziekte en genezing. Een belangrijke vraag is hoe ziekte in Afrika gezien wordt.

Holistische visie

Zoals geloof in geesten en machten, geloof in God, familiesolidariteit en het houden aan gedragsregels onder de Afrikanen één geheel lijken te vormen, zo neemt ook ziekte hierin een plek in. Getachew (2008, p. 10) noemt dat veel traditionele Afrikaanse culturen ziekte zien als een geheel van lichamelijke en geestelijke samenhang. Oftewel ze kijken vanuit een holistische visie. Natuurlijke (lichamelijk verklaarbaar) en bovennatuurlijke (lichamelijk onverklaarbaar) oorzaken kunnen daarin door elkaar heen lopen.

Het geheel van ziekte, geloof en leven wordt ook genoemd door Wolputte (1997, p. 12). Hij beschrijft dat ziekte en de gezondheid van de mens verwijst naar hoe sociale relaties en de verbinding met de omgeving en leefwereld van iemand functioneert. Een ziekte zou wijzen op een verliezen van deze verbondenheid met je omgeving. Genezing wijst weer op het herstel van deze verbindingen.

Oorzaken voor ziekten

In het zoeken naar oorzaken voor ziekten worden beide soorten, natuurlijke en bovennatuurlijke oorzaken meegenomen. Simons (1959, p. 52) noemt bijvoorbeeld dat de lepra ziekte in sommige delen van Afrika wordt toegeschreven aan een straf omdat er gezondigd is tegen een taboe. Simons noemt dat elke ziekte als een straf van hogerhand wordt opgevat of door demonen of magie wordt verklaard.

Wolputte (1997, pp. 14-15) benoemt als andere bron van bovennatuurlijke oorzaken voor ziekten de hekserij. Een heks zou dreiging van gevaar, tegenslag en ziekte belichamen. Ook Getachew (2008, p. 10) vult hierin aan en noemt dat niet-natuurlijke ziekten oorzaak zijn van toverij, hekserij, storing door geesten of een breuk in sociaal-religieuze verantwoordelijkheden of taboes, met betrekking tot de voorouders. Heksen kunnen met de kracht van goden en vooroudergeesten boze praktijken uitvoeren. Het doel van deze heksen is om mensen te doden, te vervloeken of te vergiftigen (Getachew, 2008, p. 7). Ook het boze oog en bezetting door boze geesten kunnen oorzaken zijn van ziekten (Getachew, 2008, p. 10).

Omgaan met ziekten

Er worden verschillende middelen aangewend om ziekten te genezen of te voorkomen. Simons (1959, p. 40) benoemt dat er amuletten gedragen worden en toverspreuken gebruikt worden om ziekten te weren. Getachew (2008, p. 10) noemt daarnaast dat de mens zich onderwerpt aan bepaalde gedragsregels die gezonde voeding en leefregels bevorderen.

Een aparte plaats heeft de geloofsgenezing. Getachew (2008, pp. 11-13) vertelt daarover dat dit gebeurt door bijvoorbeeld onderdompeling, preken, gezangen, duiveluitdrijving en het opleggen van de handen. Ook traditionele Afrikaanse rituelen kunnen leiden tot geloofsgenezing: bestraffing en kruiden. Daarnaast wordt ook wel gebruik gemaakt van medicatie (Wolputte, 1997, pp. 17-19).

Moslims maken ook gebruik van het ritueel uitspreken van een gebed of het uitspreken van koranverzen (Mohamoud, 2000, pp. 140-145). Een mengvorm met Afrikaanse gebruiken is het drinken uit een met koranverzen beschreven saffraan (Getachew, 2008, p. 11).

Deelconclusie

Wat zijn vanuit de literatuur kenmerken van de doelgroep waarbij aansluiting nodig is?

Afrikanen hebben een holistische visie op het leven. Zoals lichamelijk en geestelijk samenhangt in ziekte zo lijkt dit ook in andere levensaspecten. God is een Oppergod die macht heeft over alles, waar je leven, familie en identiteit nauw mee verbonden zijn in het dagelijkse leven. Een lichamelijke of geestelijke gebeurtenis is niet een vrijblijvend iets maar kan tegen een achtergrond staan waarin allerlei machten en geesten invloed hebben op het leven. Deze mensen staan in een sterke verbinding met de familie waarin solidariteit naar elkaar essentieel is en sociale regels, codes, normen en waarden geldend zijn. Als je slecht leeft kan dit ervoor zorgen dat je de verbinding verliest met je omgeving en ziekten en tegenslagen je overspoelen. Machten, heksen, geesten en toverij hebben invloed, waar je als mens zelf geen grip op hebt. De kerk heeft hier meer grip op. Het is een plek waar gecommuniceerd kan worden met bovennatuurlijke machten en waar genezing verkregen kan worden.

Deze belangrijke kenmerken kunnen invloed hebben in de bijeenkomst, waardoor het van belang is dat de begeleider daar zicht op heeft en dat mee kan nemen in de wijze van begeleiden en het vaststellen van het programma.

5.2 Methoden

Binnen TCC zijn er voldoende ideeën om inhoud te geven aan de ouderbijeenkomsten. Wat echter ontbreekt, is een vaste structuur om deze inhoud vorm te geven. In het eerste gedeelte van deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van verschillende methoden die gebruikt kunnen worden om structuur aan te brengen in ouderbijeenkomsten. 'Methode' wordt in dit opzicht gedefinieerd als de manier van handelen of de werkwijze binnen het programmaonderdeel.

In de ouderbijeenkomsten van TCC is er tot nu toe veel variatie in de methoden die gebruikt worden. Dit kan positief zijn, omdat iedere ouder een verschillende leerstijl en daardoor andere behoeften heeft. Een nadeel van het gebruik van diverse methoden kan zijn dat er weinig structuur is. Om structuur aan te brengen is het nodig dat er een vast programma is wat de ruimte biedt om binnen de programmaonderdelen met diverse methoden te werken. In de bestudeerde literatuur, die in onderstaande tekst aan de orde zal komen, worden aanwijzingen gegeven om dit programma vorm te geven. Samengevoegd komt het volgende programma naar voren:

- Opening
- Inleiding (optioneel)
- Werkvorm
- Afsluiting

Binnen deze vier onderdelen kan weer gevarieerd worden met diverse methoden. Om hier een beeld van te geven worden in de volgende paragrafen de onderdelen één voor één behandeld, zodat naar voren komt wat de mogelijkheden zijn voor een programma van de ouderbijeenkomsten van TCC.

Opening

Een bijeenkomst begint met een gezamenlijke opening om zo een startpunt aan te geven. Kleerekoper (1999, p. 52) noemt in haar handleiding voor ouderbijeenkomsten diverse mogelijkheden om de bijeenkomst te openen. Zij spreekt hier van zogenaamde opwarmactiviteiten. In deze activiteiten onderscheidt zij drie doelen:

- Activiteiten waardoor ouders elkaar leren kennen.

- Activiteiten waardoor de ouders actief deel gaan nemen aan de bijeenkomst.
- Activiteiten die het onderwerp van de bijeenkomst introduceren.

Joosten (1991, p. 12) voegt hier als doel aan toe dat de belangstelling van ouders gericht wordt op het onderwerp van de bijeenkomst. Toppunt (2008, pp. 12-14) noemt dat openingsactiviteiten ertoe kunnen leiden dat ouders zich op dezelfde manier gaan richten op het onderwerp van de bijeenkomst. Verder wordt hier genoemd dat een openingsactiviteit een beeld kan geven van de mening van de ouders over het onderwerp wat behandeld zal worden. Samengevat zorgen openingsactiviteiten ervoor dat ouders eensgezind en actief aan de bijeenkomst beginnen en dat begeleiders een beeld krijgen van wat er in de groep leeft.

Er zijn veel methoden om de genoemde doelen te bereiken. Hieronder worden enkele voorbeelden genoemd in combinatie met het doel dat bereikt wordt wanneer deze methode ingezet wordt. De genoemde methoden zijn afkomstig uit de handleiding van Kleerekoper (1999), de handleiding van Joosten (1991) en het document van Toppunt (2008).

Methode	Doel
Twee aan twee kennis maken en daarna elkaar voorstellen aan de groep.	• Ouders leren elkaar kennen.
Het gezin tekenen en toelichten in de groep.	• Ouders leren elkaar kennen. • Ouders gaan actief deelnemen aan de bijeenkomst.
Elkaar een bal toegooien en daarbij elkaars naam noemen.	• Ouders leren elkaar kennen. • Ouders gaan actief deelnemen aan de bijeenkomst.
Het gebruik van videobeelden.	• Ouders richten zich op dezelfde manier op het onderwerp. • Het onderwerp wordt geïntroduceerd.
Fragment uit boek of gedicht voorlezen.	• Ouders richten zich op dezelfde manier op het onderwerp. • Het onderwerp wordt geïntroduceerd.
Rollenspel door begeleiders.	• Het onderwerp wordt geïntroduceerd.
Startvraag in duo's beantwoorden.	• Ouders gaan actief deelnemen aan de bijeenkomst. • Begeleiders krijgen een beeld van wat er in de groep leeft. • Het onderwerp wordt geïntroduceerd.
Schriftelijke reacties op een vraag of stelling verzamelen.	• Ouders gaan actief deelnemen aan de bijeenkomst. • Begeleiders krijgen een beeld van wat er in de groep leeft. • Het onderwerp wordt geïntroduceerd.
Mindmap. Er wordt een kernwoord in het midden van een bord of flap-over geschreven. Ouders noemen associaties die zij hebben met	• Het onderwerp wordt geïntroduceerd. • Begeleiders krijgen een beeld van wat er in

dit woord. Deze associaties worden rondom het kernwoord geschreven.	de groep leeft. • Ouders gaan actief deelnemen aan de bijeenkomst.
Citaat uit artikel voorlezen.	• Het onderwerp wordt geïntroduceerd. • Ouders richten zich op dezelfde manier op het onderwerp.
Krantenkoppen of slogans laten zien.	• Het onderwerp wordt geïntroduceerd. • Ouders richten zich op dezelfde manier op het onderwerp.
Verskillende visies op onderwerp weergeven.	• Het onderwerp wordt geïntroduceerd. • Ouders richten zich op dezelfde manier op het onderwerp.
Vergelijkingen maken tussen vroeger en nu.	• Het onderwerp wordt geïntroduceerd. • Ouders richten zich op dezelfde manier op het onderwerp.
Verwoorden van vragen en zorgen die leven bij de aanwezigen.	• Ouders gaan actief deelnemen aan de bijeenkomst. • Begeleiders krijgen een beeld van wat er in de groep leeft.
Weergeven van enkele belangrijke onderzoeksresultaten.	• Het onderwerp wordt geïntroduceerd. • Ouders richten zich op dezelfde manier op het onderwerp.

De keuze voor een activiteit wordt bepaald door het doel wat de begeleider wil bereiken met de opening. Ouders moeten zich ook prettig voelen bij de openingsactiviteit. Niet elke activiteit is voor iedere ouder geschikt. Kleerekoper (1999, p. 53) noemt dat het belangrijk is om de openingsactiviteiten te evalueren. Hierdoor wordt duidelijk of de activiteiten aansluiten bij de ouders. In de evaluatie van een bijeenkomst ligt de nadruk vaak op de hoofdactiviteit. Een slechte start kan echter van invloed zijn op het vervolg van de bijeenkomst en daarom is het belangrijk om ook de openingsactiviteiten te evalueren met de doelgroep.

Inleiding

Niet ieder onderwerp leent zich voor het houden van een inleiding. Neem bijvoorbeeld het thema: 'Welke positieve dingen heeft mijn kind gebracht in het gezin?' In dit thema draait het vooral om de eigen ervaringen en belevingen van ouders. Ouders zullen dan minder behoefte hebben aan een uitgebreide inleiding, omdat er daardoor minder plaats zal zijn voor het delen van eigen ervaringen. Een andere reden om geen inleiding te houden, kan de werkvorm zijn die na de inleiding gebruikt zal worden. Er zijn werkvormen die op zichzelf al voldoende inhoud bieden om een bijeenkomst te vullen. Hieronder is een overzicht gegeven van werkvormen, waarin ook aangegeven wordt of de betreffende werkvorm geschikt is in combinatie met een inleiding.

Wanneer er wel een inleiding gehouden wordt, is het belangrijk dat deze aansluit bij de werkvorm die volgt. Joosten (1991, p. 12) maakt een onderscheid tussen bijeenkomsten met een inleider en bijeenkomsten zonder inleider. De inleider kan iemand van de organisatie zijn, maar ook een

gast spreker. Toppunt (2008, p. 7) stelt een aantal voorwaarden waaraan de inleider moet voldoen wil hij de ouders aanspreken met zijn inleiding. In deze voorwaarden komt naar voren dat ouders vaak meer geïnteresseerd zijn in de mogelijkheid die de bijeenkomst biedt om ervaringen uit te wisselen. Wanneer ouders moeten luisteren naar een inleiding, ontvangen ze op een passieve manier informatie. Dit betekent dat de inleiding niet te lang moet duren en inspirerend moet zijn, zodat ouders toch actief aanwezig blijven. De werkvorm die volgt moet dan ook actief zijn. Het liefst moet de inleiding vooraf gegaan zijn door een openingsactiviteit die als doel heeft de ouders te activeren. Op deze manier is het evenwicht tussen actieve en passieve activiteiten in balans.

Kleerekoper (1999, pp. 53,54) geeft in haar handleiding een antwoord op de vraag waarom het goed is om een inleiding te houden in een ouderbijeenkomst. Eerst noemt zij dat het houden van een inleiding een vorm van informatieoverdracht is die bij veel ouders bekend is. Ouders weten wat hen te wachten staat en zullen de informatie die zij te horen krijgen serieus nemen. Daarnaast noemt zij als voordeel van een inleiding dat iedere ouder dezelfde informatie krijgt. Naast deze voordelen noemt zij ook het nadeel dat een inleiding echt aansprekend moet zijn, willen ouders goed luisteren. Om dit nadeel te compenseren noemt ze als kern dat het belangrijk is om afwisseling en actie in te zetten.

Werkvorm

De werkvorm kan wel het hoofdonderdeel van de bijeenkomst genoemd worden. De werkvorm is het programmaonderdeel waarin ouders een hoofdactiviteit ondernemen die betrekking heeft op het onderwerp. In de bestudeerde literatuur worden veel verschillende methoden genoemd om dit programmaonderdeel vorm te geven. Joosten (1991, pp. 10, 23) maakt een onderscheid tussen methoden waarmee ouders geïnformeerd worden en methoden die bedoeld zijn om de mening van ouders over het onderwerp te weten te komen, zogenaamde opinievormende bijeenkomsten. Een derde doel wat ook van toepassing zou kunnen zijn binnen TCC wordt genoemd in het document van Toppunt (2008, p. 6), namelijk dat ouders ervaringen uitwisselen met elkaar. Volgens Toppunt is dit voor ouders vaak de voornaamste reden om naar een bijeenkomst te komen.

De methode die ingezet wordt, dient altijd een doel. Dit doel bepaalt hoe de werkvorm eruit zal gaan zien en het is dus belangrijk om na te gaan of het doel van de methode aansluit bij het doel van de bijeenkomst. Daarnaast is het van belang dat de werkvorm aansluit bij de inleiding, zoals in het begin van paragraaf 4.2. naar voren is gekomen.

In het volgende overzicht worden diverse methoden weergegeven in combinatie met het doel wat bereikt wordt wanneer deze methode gebruikt wordt. Ook wordt aangegeven of de methode geschikt is in combinatie met een inleiding. De genoemde methoden zijn afkomstig uit de handleiding van Kleerekoper (1999) en de handleiding van Joosten (1991). Omdat de mogelijkheden voor werkvormen uitgebreid zijn, is ervoor gekozen om dit overzicht niet aan te vullen met nieuwe literatuur. Mede omdat de gehouden interviews met begeleiders hierop een aanvulling leveren.

Methoden	Doel	Combinatie met inleiding
Gebruik maken van audiovisueel materiaal (film, foto's).	Ouders worden geïnformeerd.	Minder geschikt. Ouders moeten lang achter elkaar luisteren. Wel geschikt wanneer bijvoorbeeld opdrachten worden gegeven tijdens het bekijken van

		audiovisueel materiaal, zodat ouders geboeid blijven.
Groepsdiscussie.	Mening van ouders horen.	Geschikt. Juiste afwisseling tussen actief en passief bezig zijn.
Opdrachten in subgroepen. Bijv. bespreken van inleiding of vooraf bedachte opdrachten/stellingen.	Ouders wisselen ervaringen uit. Mening van ouders horen.	Geschikt. Juiste afwisseling tussen actief en passief bezig zijn.
Werken met schriftelijk materiaal wat vooraf of tijdens de bijeenkomst is uitgereikt.	Ouders worden geïnformeerd.	Niet geschikt. Ouders zijn te veel theoretisch bezig en er is weinig ruimte voor het uitwisselen van ervaringen.
Huiswerk meegeven en bespreken in volgende bijeenkomst.	Ouders worden geïnformeerd. Mening van ouders horen. Ouders wisselen ervaringen uit.	Geschikt. Naast de inleiding moet er echter ook nog een andere werkvorm worden ingezet, omdat het bespreken van huiswerk geen volledige invulling van een bijeenkomst realiseert.
Voorafgaand aan de bijeenkomst is een enquête gehouden. De uitslag wordt bekend gemaakt en besproken in de groep of subgroepen of met behulp van een forum.	Ouders wisselen ervaringen uit. Mening van ouders horen. Ouders worden geïnformeerd.	Geschikt vanwege de afwisseling tussen actieve en passieve activiteiten.
Werken met een forum van ouders of deskundigen die vragen beantwoorden of discussie in de groep op gang brengen.	Ouders wisselen ervaringen uit. Mening van ouders horen.	Geschikt vanwege afwisseling tussen actieve en passieve activiteiten.
In subgroepen wordt een flap gemaakt aan de hand van vragen of stellingen. Flaps worden opgehangen en ouders kunnen individuele reacties erop schrijven.	Ouders wisselen ervaringen uit. Mening van ouders horen.	Geschikt vanwege afwisseling tussen actieve en passieve activiteiten. Rekening houden met de tijd die deze werkvorm in beslag neemt.
Werken met oefenvormen. Ouders werken met oefeningen die ook bij hun kinderen ingezet worden.	Ouders worden geïnformeerd.	Geschikt. De inleiding zal meer uit de verf komen wanneer deze na de werkvorm gehouden wordt. Ouders hebben zich van tevoren al in kunnen leven door de oefenvorm. Hierdoor zal de uitleg van de oefeningen beter begrepen worden.

Ouders krijgen voorbeeld over situatie die te maken heeft met het thema (bijv. opvoedingssituatie). Hierbij worden vragen gesteld. Ouders beantwoorden vragen in subgroepen en noteren antwoorden op een flap. Flaps worden opgehangen; iedere ouder krijgt gelegenheid om te lezen wat erop staat. Hierna gaat inleider in op de inhoud van de flaps en wordt inleiding gehouden.	Ouders worden geïnformeerd. Mening van ouders wordt gehoord. Ouders wisselen ervaringen uit.	Geschikt. In deze werkvorm wordt de inleiding aan het einde van de bijeenkomst wordt gehouden. Een goede tijdsplanning is belangrijk om alle onderdelen aan bod te laten komen.
--	--	---

Zoals genoemd, zijn de mogelijkheden voor werkvormen uitgebreid. Het overzicht in bovenstaande tabel illustreert hoe men tot een keuze komt voor een werkvorm die aansluit bij de ouders van TCC. In de voorbereiding zal degene die de bijeenkomst leidt, moeten beslissen of de werkvorm geschikt is voor de doelgroep en aansluit bij de doelstelling van de bijeenkomst. De werkvorm kan naar eigen inzicht gebruikt worden in combinatie met de openingsactiviteiten, een eventuele inleiding en de afsluiting.

Afsluiting

In de afsluiting van de bijeenkomst is er plaats voor een gezamenlijke nabespreking en een evaluatie. De manier waarop de afsluiting vormgegeven wordt is sterk afhankelijk van de eerder gebruikte methoden. Toppunt (2008, p. 14) stelt dat er ongeveer 20 minuten nodig zijn om voldoende aandacht te geven aan een goede afsluiting van de bijeenkomst.

Joosten (1991, pp. 6-8) gaat in zijn handleiding uitvoerig in op het nut en de vormgeving van de evaluatie tijdens de bijeenkomst. Zijn voornaamste reden om aan het einde van de bijeenkomst met ouders te evalueren, is dat de uitkomsten van de evaluatie gebruikt kunnen worden in de voorbereiding van de volgende bijeenkomst. Door dit steeds weer te doen krijgen de begeleiders een steeds vollediger beeld van de wensen en vragen van ouders. Met dit beeld kunnen de inhoud en het programma van de bijeenkomsten steeds efficiënter ingevuld worden.

De evaluatie kan mondeling en schriftelijk vormgegeven worden. Wanneer er sprake is van een mondelinge evaluatie, kan de bijeenkomst samengevat worden en kan er tegelijk aandacht gegeven worden aan de punten die op dat moment door ouders worden aangedragen (Tabak, Schouten, Brookman, & Spijkerman, 2008). Een schriftelijke evaluatie heeft als voordeel dat de gegevens vastliggen. Kleerekoper (1999, pp. 60-61) noemt echter dat een schriftelijke evaluatie voor sommige ouders te moeilijk kan zijn. Om dit te voorkomen noemt zij als tip de evaluatie goed voor te bereiden met ouders. Zo komen eventuele onduidelijkheden direct aan het licht. Kleerekoper (1999, pp. 27, 63) geeft speciaal aandacht aan ouders die het moeilijk vinden om hun mening te geven. Hierbij kan gedacht worden aan allochtone ouders, die vanwege hun meer autoritaire cultuur moeilijk overweg kunnen met vragen als: 'Wat vond u van de bijeenkomst?' Deze vragen verwachten een mening van ouders over de manier waarop de begeleider de bijeenkomst ingevuld heeft. De auteur stelt dat deze

ouders vaak opkijken tegen een deskundige en daarom niet snel hun mening zullen geven. Om toch te weten te komen wat deze ouders vinden, geeft zij als tip om de evaluatie vorm te geven in meerkeuzevragen. Om hier een beeld van te geven is er een voorbeeld opgenomen in bijlage 8.

In een afsluiting kan er naast een evaluatiemoment ook ruimte gemaakt worden voor een plenaire nabespreking. Toppunt (2008, p. 14) noemt als belangrijkste onderdeel van deze nabespreking dat ouders hun vragen en opmerkingen kwijt kunnen. Wanneer er in de werkvorm bijvoorbeeld gewerkt is in subgroepen, kunnen de vragen uit deze groepen naar voren gebracht worden. Het is belangrijk om hier voldoende tijd voor uit te trekken, zodat er inhoudelijk op de vragen ingegaan kan worden.

5.3 Organisatie en groepsprocessen

In de voorgaande paragrafen zijn diverse methoden aan bod gekomen die ingezet kunnen worden in ouderbijeenkomsten. Om het gebruik van deze methoden goed te laten verlopen, is het nodig dat de bijeenkomst goed georganiseerd is. Daarnaast is het belangrijk dat de begeleider oog heeft voor de processen die zich afspelen in de groep. In deze paragraaf komt vooral de rol van de begeleider naar voren.

Organisatie

In het organiseren van ouderbijeenkomsten is het belangrijk dat de begeleider zich goed voorbereidt, zodat hij niet voor verrassingen komt te staan. Het begeleiden van een multiculturele groep vergt andere vaardigheden dan het begeleiden van een groep waarin voornamelijk één cultuur vertegenwoordigd is. In de literatuur zijn drie hoofdonderwerpen naar voren gekomen die bijdragen aan een goede organisatie van een ouderbijeenkomst met een interculturele doelgroep. Het gaat hier om de voorbereiding van de bijeenkomst, het werken met een multiculturele groep en de rol van de begeleider.

Vorbereiding

Bij de voorbereiding van een bijeenkomst moet niet alleen gedacht worden aan het onderwerp en de werkvormen die bedacht moeten worden. Wil een begeleider zich goed voorbereiden, dan is het van belang dat hij zicht heeft op de samenstelling van de groep. Voorbeeldvragen hierbij zijn: zijn de ouders hoog- of laagopgeleid, hoe is de man/vrouwverhouding, welke culturen spelen een rol? Bij TCC speelt de cultuur een grote rol. Ook vraagt het begeleiden van deze groep bepaalde competenties van de begeleider. Wanneer er een spreker uitgenodigd wordt, zal deze de vaardigheden moeten hebben om met een multiculturele doelgroep om te gaan.

Naast de samenstelling van de groep en de groepsdynamica moet er rekening worden gehouden met de leerstijl van ouders. Het is belangrijk dat een begeleider weet hoe ouders leren, omdat hij met deze kennis aan kan sluiten bij de behoeften van ouders. Voornamelijk Kleerekoper (1999, p. 33) gaat uitgebreid in op de manier waarop men ouders vaardigheden en nieuwe dingen kan leren. Ouders hebben bepaalde ervaringen opgedaan in de opvoeding van hun kind. Wanneer zij nieuwe dingen leren met betrekking tot de opvoeding van hun kind, zullen zij deze nieuwe dingen passen in de kennis die zij al hebben. Voor de begeleider betekent dit dat hij ouders altijd als deskundig moet zien, omdat de reacties van ouders voortkomen uit hun ervaringen. Naast dit uitgangspunt zijn er meerdere aspecten waarmee de begeleider rekening moet houden in de omgang met de ouders. Deze zullen verderop in het hoofdstuk besproken worden, wanneer de rol van de begeleider aan bod komt.

De multiculturele groep

In een multiculturele groep is het belangrijk om aandacht te besteden aan een aantal dingen, zoals de taal die gesproken wordt in de bijeenkomst. Binnen de ouderbijeenkomsten van TCC is Nederlands de voertaal. In de bijeenkomsten blijkt echter dat niet iedere ouder even vaardig is in het Nederlands. Wanneer er gebruik wordt gemaakt van schriftelijke werkvormen, kan het zijn dat dit sommige ouders beperkt in hun deelname. Kleerekoper (1999, p. 26) noemt hierbij de optie om ouders de schriftelijke informatie mee te geven in hun eigen taal. Hierdoor zullen ouders de ervaring hebben dat ze gerespecteerd en gewaardeerd worden, ondanks het taalverschil.

Naast de verschillen in taal kunnen er in een multiculturele groep ook verschillen zijn in de manier waarop men in het leven staat. Voor het organiseren van de bijeenkomst is het belangrijk dat er aandacht is voor de omgangsvormen die de cultuur met zich mee kan brengen. Kleerekoper (1999, p. 30) noemt dat er in bepaalde culturen een scheiding kan zijn tussen mannen- en vrouwengroepen. Het kan zijn dat bepaalde ouders uit een cultuur komen waarin het ongebruikelijk is dat mannen en vrouwen uit verschillende families tegelijk samenkomen.

Ten slotte geeft Toppunt (2008, pp. 10-11) de tip om samenwerking te zoeken met deskundigen die aansluiten bij de cultuur van de ouders. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een gastspreker.

Leiding geven

De begeleider van de groep zal een deel van de organisatie van de bijeenkomst in de hand hebben. Om dit te combineren met zijn rol als begeleider moet hij zicht hebben op zijn rol in de groep. Toppunt (2008, p. 10) noemt hierover dat de begeleider voorafgaand aan de bijeenkomst voor zichzelf duidelijk moet hebben welke rol hij in zal nemen. Is hij alleen gespreksleider of neemt hij ook deel aan de groepsactiviteiten? Wanneer de begeleider dit voor zichzelf duidelijk heeft, kan hij dit ook aan de groep duidelijk maken en zal hij als begeleider sterker voor de groep staan. Kleerekoper (1999, p. 47) vult dit aan als zij stelt dat een begeleider altijd een model is voor de groep. Dit betekent dat de sfeer in de groep bepaald kan worden door de begeleider. Zij noemt dat de belangrijkste kenmerken om op een goede manier leiding te geven respect, aandacht en humor zijn. Het kan zijn dat ouders de begeleider aanspreken op zijn deskundigheid en hierdoor de discussie aangaan met de begeleider. Toppunt (2008, p. 10) noemt dat het dan belangrijk is dat de begeleider weet wat zijn rol is. Hij zal de ouders erop moeten wijzen dat hij vooral gespreksleider is. Het is de bedoeling dat de ouders met elkaar in gesprek gaan, in plaats van dat zij de discussie aangaan met de begeleider.

Groepsprocessen

In iedere groep die begeleid wordt, is het belangrijk om aandacht te besteden aan processen die zich afspelen in de groep. Het groepsproces kan bepalend zijn voor de manier waarop de begeleider informatie overdraagt aan de groep.

Overtuigingen en opvoedingsstijl

In een groep met diverse ouders zijn er altijd verschillen wat betreft achtergrond, overtuigingen en opvoedingsstijl. Kleerekoper (1999, pp. 8-9) en Toppunt (2008, pp. 10-11) geven beiden aanwijzingen waarmee de begeleider een veilige sfeer in de groep kan creëren, zodat deze verschillen een plaats kunnen krijgen. Het is belangrijk dat ouders met respect behandeld worden. Er kan een groot verschil zijn in de normen en waarden van ouders en die van de begeleider, zeker in een multiculturele

groep. Hierin moet de begeleider de ouders altijd open tegemoet treden en proberen aansluiting te zoeken bij de ouders. De begeleider moet zich realiseren dat opvoeden altijd te maken heeft met normen, waarden en overtuigingen en dat ouders hun kind vanuit hun eigen achtergrond opvoeden. Er is geen bepalende richtlijn als het om opvoeden gaat. Verder wordt genoemd dat ouders deskundig zijn als het gaat over de omgang met hun kind. Daarnaast wordt genoemd dat de ouder deskundig is, omdat hij meeste omgaat met het kind en het kind het beste kent.

Communicatie

Om een veilige sfeer in de groep te creëren is het ook belangrijk dat de communicatie goed verloopt. Uiteindelijk bepalen ouders zelf op welke manier ze de andere ouders tegemoet treden, maar de begeleider kan hierin wel sturen door een aantal voorwaarden te scheppen. Hierin is het belangrijk dat de begeleider stimuleert dat ouders naar elkaar luisteren, niet veroordelend of verwijtend spreken en elkaar respecteren ook al is er verschil van mening.

Naast deze aanwijzingen noemt Kleerekoper (1999, pp. 48-49) een andere mogelijkheid om de communicatie in de groep te bevorderen, namelijk het creëren van samenhang. Wanneer er bijvoorbeeld ouders zijn die elkaar al kennen, dan kan het goed zijn om te werken met subgroepen. Ook kan de begeleider een rol spelen in het bevorderen van de samenhang door ouders met gemeenschappelijke kenmerken met elkaar in contact te brengen. Verder kan de samenhang bevorderd worden door ouders persoonlijk te laten vertellen en te laten reageren op elkaar.

Wanneer de begeleider merkt dat er irritaties leven in de groep, is het belangrijk dat deze uitgesproken worden. Hier ligt een taak voor de begeleider om het initiatief te nemen. Toppunt (2008, pp. 10-11) geeft aan dat irritaties voorkomen kunnen worden door vooral de nadruk te leggen op de overeenkomsten tussen ouders. Hierdoor wordt samenhang gecreëerd in de groep en zullen ouders minder snel de nadruk leggen op de verschillen onderling.

Deelconclusie

Welke methoden kunnen volgens relevante literatuur ingezet worden en hoe kunnen deze volgens de literatuur aansluiten op de doelgroep?

Vanuit de literatuur zijn er veel mogelijkheden voor methoden die ingezet kunnen worden. Hierdoor kan er geen opsomming gemaakt worden van een aantal methoden die geschikt zouden zijn voor TCC. Om te bepalen welke methoden geschikt zijn, moet het doel van de bijeenkomst helder zijn. Een doel krijgt het beste vorm in een vaste structuur. Structuur ontstaat door gebruik te maken van een vaststaand programma wat bestaat uit de onderdelen opening, inleiding, werkvorm en afsluiting. De methoden kunnen per onderdeel gekozen worden als het doel van het onderdeel is bepaald.

De methoden zullen het meest effect hebben wanneer ze gebruikt worden in een vaststaand programma. Daarnaast moet de begeleider zicht hebben op de groepsprocessen en kennis hebben van de culturele achtergrond van de ouders, om te bepalen of de methode aansluit bij de doelgroep.

5.4 Interviews medewerkers TCC

Vanuit de observatie is zo objectief mogelijk een beeld geschetst van de bijeenkomsten van TCC. Vervolgens zijn er vanuit de theorie allerlei mogelijkheden voor de bijeenkomsten aangereikt. Hoe een bijeenkomst in de praktijk ingevuld zou kunnen worden, is de vraag die voortkomt uit het bestuderen van de literatuur en het beeld dat de observatie laat zien.

José Bonk, Astrid Bakker en het echtpaar Andrada hebben als medewerkers van TCC vanuit de praktijk verschillende visies op deze vraag. Als begeleiders spreken Astrid en José met name over de ervaring die ze hebben in het begeleiden van de groep. Het echtpaar Andrada, met name Nicole, geeft vooral informatie over de culturele achtergrond van henzelf en de ouders. In het vervolg zal Nicole aangeduid worden als oprichter (of met haar man als oprichters) of manager van TCC en zullen de begeleiders aangeduid worden met 'begeleider'. Wanneer de begeleiders en de oprichters samen bedoeld worden, zal er gebruik gemaakt worden van de term 'medewerkers'.

De medewerkers zeggen eerst iets over hun ervaringen in de huidige bijeenkomsten. Daarna volgen hun ervaringen met de doelgroep. Afsluitend reiken de medewerkers ideeën aan voor het professionaliseren van de bijeenkomsten.

Bijeenkomsten

De begeleiders hebben verschillende visies over de gang van zaken in de bijeenkomsten. Eén van de begeleiders ervaart het vooral als lastig dat er een grote mate van vrijheid is om aan de bijeenkomsten invulling te geven. Daarin wordt aangegeven dat de oprichter wel gedachten heeft over de invulling van de bijeenkomsten, maar geen concrete ideeën. Dit wordt door de begeleider gezien als een cultuurgebonden aspect. Dat maakt het lastig, omdat ze als begeleider ook graag de visie van de oprichter wil volgen. De taalbarrière en de andere manier van denken ziet deze begeleider deels als oorzaken voor de onduidelijkheid over de visie van de oprichter. Het ontbreken van concrete ideeën bleek ook in gesprek met de oprichter die niet wist welke punten ze anders zou willen in de bijeenkomsten. Ze bracht wel in dat de begeleiders meer activiteit of structuur wilden.

Eén van de redenen waarom de begeleider voor het gebruik van een methode is, komt voort uit het idee dat een vrijwilliger de ruimte heeft om te werken naar eigen inzicht. Daardoor kan het gemakkelijk voorkomen dat de vrijwilliger graag zijn eigen interesses inbrengt en ouders daarin meeneemt. Ook zorgt het ontbreken van een methode volgens de begeleider voor de afhankelijkheid van één persoon. Degene die in een bepaalde periode leiding geeft heeft kennis van zaken, maar op het moment dat die persoon wegvalt kan de volgende vrijwilliger van vooraf aan beginnen. In praktijk is dit bij een vrijwilligersorganisatie sneller terug te zien, omdat vrijwilligers gemakkelijk kunnen komen en gaan. Om dit te voorkomen is het volgens de begeleider voordeliger om te professionaliseren. Dit kan volgens haar door het beschrijven van een methode: een handelswijze voor in de bijeenkomsten die duidelijkheid biedt om aan de slag te gaan.

De andere begeleider benoemt als lastig punt het leidinggeven aan de groep: ze ervaart het als lastig om iedereen aan het woord te laten en te voorkomen dat ouders door elkaar gaan praten. Daarnaast brengt deze begeleider in dat een cultureel aspect als het verlangen naar genezing van je kind, een lastig punt is om goed mee om te gaan. De begeleider is van mening dat er tijd genoeg is om dit te ontdekken, omdat de groep nog beginnend is. Het belangrijkste is voor deze begeleider dat de bijeenkomsten voor de ouders tot steun zijn. Wat sluit aan bij de ouders en wat hebben ze nodig?

Doelgroep

Om die vraag te kunnen beantwoorden is het relevant om te kijken wat medewerkers zeggen over de doelgroep. Uit hun ervaringen zijn een drietal onderwerpen naar voren gekomen die hieronder aan de orde zullen komen. De oorzaak van autisme, het omgaan met autisme en gedragingen binnen de cultuur.

Oorzaak autisme vanuit Afrikaans perspectief

De ouders die naar de bijeenkomsten komen, hebben twee samenbindende factoren. Ze hebben namelijk allemaal een kind met autisme en een Afrikaanse achtergrond. De oprichters van TCC geven aan dat het voor Afrikanen een vloek is om een kind met een beperking te krijgen. De ouder was te slecht en heeft daarom zo'n kind gekregen. Het kind is namelijk een spiegel van de ouder zelf. De ouder zelf en anderen kunnen zien hoe slecht de ouder is, door hoe je kind in elkaar zit.

Deze vorm van denken maakt mensen angstig. De oprichter noemt dit, na het proces dat ze hierin zelf heeft doorgemaakt, irreële gedachten. Ook de begeleiders merken in de bijeenkomsten dat spirituele oorzaken voor de Afrikaanse ouders ten grondslag liggen aan het autisme van hun kind. De oprichter noemt daarnaast dat er ook niet veel kennis over autisme is. En voor een Afrikaan geldt het motto: waar je geen kennis van hebt, daar ben je bang voor.

Omgaan met autisme vanuit Afrikaans perspectief

Het voorgaande in ogenschouw nemend lijkt angst verbonden aan de beperking van hun kind. Hoe ziet die angst eruit en hoe gaan ouders hiermee om?

Er is onder de ouders angst om als slechte mensen gezien te worden. De ouders zoeken naar veiligheid om te praten met ouders die ditzelfde probleem hebben. Buiten de bijeenkomsten durven de ouders vaak niet te praten over de beperking van hun kind en de problemen die ze daarmee ondervinden. De oprichter kent meerdere verhalen van ouders die angstig zijn om met hun kind naar buiten te gaan, school en straat mijden en hulp buiten de deur houden. Hierdoor raken de ouders geïsoleerd van de mensen om hen heen. Een typisch voorbeeld betreft een ouder die na een aantal bijeenkomsten aan een goede vriendin wilde vertellen over de beperking van haar kind. De vriendin vertelde echter juist aan haar over iemand die zo'n slecht kind had en waarschijnlijk dus ook een slechte moeder was. Deze ouder heeft daardoor niet aan haar vriendin verteld hoe het met haar kind zit omdat ze de culturele belemmering bij haar vriendin ervoer.

Gedragingen binnen de cultuur

Met hun ervaring in de bijeenkomsten hebben de medewerkers een aantal typeringën gedaan over de doelgroep. Verschillende typeringën zullen hieronder aan de orde komen. Deze typeringën zijn opvallend of gaan over iets wat invloed heeft op het klimaat in de groep.

Ten aanzien van de stoornis van hun kind worden de Afrikaanse ouders getypeerd als afwachtend. Ze zijn bang hoe de ander zal reageren en wachten tot je over een soortgelijk thema gaat praten. Ze zullen niet zelf over de beperking van het kind gaan praten. Als Afrikaanse ouders die dit proces ook hebben doorgemaakt, vertellen de oprichters dat je moet leren om je niet te schamen voor je kind. Je kunt gerust als Afrikaanse ouder zeggen dat het niet ligt aan de opvoeding die je geeft of aan jou als persoon, want je kind heeft autisme.

Afrikanen denken anders dan Nederlanders. Volgens één van de begeleiders lijkt het of Afrikanen minder diep nadenken. Ze zijn temperamentvol en hebben andere spreek- en luistervaardigheden dan de Nederlander. De begeleider ziet vaak dat ouders het moeilijk vinden om elkaar uit te laten praten en om niet door elkaar heen te praten. Dit wordt door beide begeleiders genoemd. Ook het innemen van ruimte voelen de Afrikaanse ouders anders aan dan de gemiddelde Nederlander. De begeleider illustreert dit met een idee over hoe een ouder denkt: 'Ik heb heel veel op mijn hart, dus dan wil ik dat ook heel lang vertellen totdat ik het allemaal eruit heb gegooit. Ook als ik me

gefrustreerd voel moet ik dat met veel emotie vertellen zodat andere mensen kunnen zien hoe het bij mij leeft.’ Hoe ouders werkelijk denken is voor de begeleiders niet duidelijk omdat ze geen zicht hebben op cultuuraspecten. Daarnaast worden de Afrikanen uit de ouderbijeenkomst ook als stellig ervaren. De valkuil in de bijeenkomsten is dat de ouders hun verhaal komen spuien en daarna weer vertrekken, waarmee ze alleen hun mening hebben verkondigd. De mensen zijn vriendelijk voor elkaar en hebben interesse in elkaar. De uitingsvorm is anders dan dat Nederlanders gewend zijn. Begeleider: ‘Als ze praten zijn de Afrikanen temperamentvoller en lijken ze niet vriendelijk, maar hun hart is wel vriendelijk.’

Vanuit de bijeenkomsten en het gesprek met de oprichters blijkt dat ouders niet direct positief zijn over de hulpverlening die geboden wordt aan hun kind. Vooral het kinderdagcentrum waar het kind heengaat en de begeleiding vanuit Pameijer en MEE zijn vaak onderwerp van gesprek. Een aantal cultuuraspecten lijken hieraan ten grondslag te liggen. Het echtpaar Andrada noemt een aantal voorbeelden. In Afrika is het zo dat de kinderen luisteren naar degenen die boven hen staan. Ze kunnen gerust een klap krijgen als ze moeten luisteren. Dit is op school en thuis hetzelfde. In Nederland is dit echter anders en zijn school en thuis meer verschillend. Het is in Afrika de dagelijkse realiteit dat je kind veel bij familie en buren is en ook mede door hen wordt opgevoed. Zolang het kind nog in de buik van de moeder gedragen wordt is het kind van haar, maar als het is geboren is het niet meer alleen van de moeder. Je werkt samen met anderen zoals je familie, buurt en dorp voor het kind. Dit kan ook omdat het kind niet alleen maar thuis is. De kinderen spelen namelijk in Afrika allemaal buiten. Het kind speelt samen met andere kinderen of met spullen. Het kind komt ook niet thuis om met de ouder te spelen, want als ouder speel je niet met je kind.

Onderstaande visie van één van de ouders illustreert de andere manier van denken en de visie op de hulpverlening in Nederland aan autistische kinderen. Hij geeft aan dat in Afrika weinig autisme voorkomt. De kinderen met een beperking weten niet hoe ze zich moeten gedragen. Maar als het kind andere kinderen ziet, dan gaat het gedrag kopiëren. Afrikaanse ouders sturen een kind daarom naar een school met kinderen zonder beperking. Ze krijgen geen medicijnen, maar dat is het goede medicijn dat je kind gedrag kan kopiëren. In Nederland worden alle kinderen met een beperking bij elkaar gezet en stimuleren ze elkaar in afwijkend gedrag. Ook andere ouders in de bijeenkomsten stemmen in met het beeld wat deze ouder schetst.

Methode

Ideeën voor een manier van handelen die aansluit bij de doelgroep en ideeën voor de inhoud van een programma voor de bijeenkomsten zijn niet zo gemakkelijk te bedenken voor de medewerkers van TCC. Een drietal thema's komt naar voren vanuit de interviews: het doel van de bijeenkomst, de vormgeving en de begeleiding.

Het doel van de bijeenkomst

Voor de bijeenkomsten noemen de medewerkers in het algemeen het doel om de isolatie te verminderen, waar ouders gemakkelijk in terecht komen wanneer ze ontdekken dat hun kind een beperking heeft. Er worden verschillende manieren genoemd om dit doel te bereiken:

- Informeren van ouders over de beperking, de opvoeding en mogelijkheden voor hun kind.
- Het bieden van een veilige plek om te praten over de problematiek van je kind. Daarbij wordt benadrukt dat dit kan door openheid en ruimte te bieden. Ook het respecteren van elkaar wordt als belangrijk genoemd.

- Ouders inspireren en stimuleren door verschillende denkwijzen te bespreken rondom autisme.

Begeleiders noemen dat het voor hen belangrijk is om de ouders tot steun te zijn. Eén van de begeleiders geeft aan dat de eenzaamheid die ontstaat bij de ouders, iets is dat ze graag zou doorbreken. De andere begeleider beaamt dit en zou dit willen realiseren door de bijeenkomsten een platform te laten zijn wat functioneert om te leren en te durven. Er is veiligheid in de groep nodig om dat doel te bereiken. Als voorbeeld haalt de begeleider aan dat ze van de oprichter hoorde dat ouders na een aantal weken eindelijk hun opgespaarde frustraties en verhalen kunnen vertellen als ze weer op een bijeenkomst zijn.

De begeleider zou graag zien dat de ouders geïnspireerd worden door de bijeenkomsten die aangeboden worden. Ze hoopt dat ouders daardoor nieuwe inzichten krijgen en gaan nadenken over zaken waar ze nog niet eerder over gedacht hebben. De andere begeleider stemt hiermee in dat ze het belangrijk vindt dat ouders nieuwe gedachten en ideeën opdoen. Ook zij benadrukt dat de veiligheid en ruimte er moet zijn, zodat ouders zich niet mooier voor hoeven doen dan ze zijn.

De vormgeving

De ideale bijeenkomst

Beide begeleiders hebben een beeld bij het vormgeven van een bijeenkomst. Beide begeleiders noemen dat in een ideale bijeenkomst elke ouder aan de beurt komt om iets te zeggen. De ene begeleider benadrukt daarbij dat er moet ruimte zijn om te spreken over vragen en problemen. In zo'n bijeenkomst ziet de begeleider graag dat ouders van elkaar leren, elkaar bemoedigen en er interactie is. Ouders bereiken daarmee dat ze weer positiever weggaan, dat ze nieuwe ideeën hebben of iets voor de ander hebben betekend. De andere begeleider verwoordt ook dat ouders nieuwe ideeën opdoen, maar noemt daar met name bij dat het belangrijk is dat de ouders geprikkeld worden om verder te denken dan ze gewend zijn. Praktisch zou deze begeleider dit voor zich zien door bijvoorbeeld stellingen of discussieonderwerpen.

Volgens begeleiders komen ouders niet alleen om ervaringen te delen. Ook enige psycho-educatie en informatie over mogelijkheden voor hulp zullen de ouders waarderen. Anderzijds wordt ook aangegeven dat ouders niet passen in een concept van bijvoorbeeld tien bijeenkomsten waarin educatie wordt gegeven, wat MEE door mee gebruikt wordt. In ieder geval niet als het houden van tien bijeenkomsten officieel benoemd wordt en er bijvoorbeeld aanmelding nodig is. Te officiële vormgeving zou niet goed samengaan met de culturele achtergrond van de ouders. Als Afrikaanse vrouw legt de oprichter uit hoe je als Nederlandse begeleider de Afrikaanse doelgroep tegemoet kunt komen. Het is belangrijk om in je aansluiting bij de ouders geen moeilijke taal te gebruiken. Wanneer je gemakkelijk praat merken de ouders dat je contact met hen wilt. Iedereen kan je dan begrijpen. Als ouder heb je niet veel aan lange informatieve verhalen of moeilijke papieren. Het is prettig als je als ouder handvatten krijgt voor nu. Niet voor de toekomst die nog ver weg is, maar voor nu, waar je gelijk mee aan de slag kunt.

Een richtlijn voor de begeleiders waarin een opzet voor tien bijeenkomsten wordt gemaakt is wel werkbaar. De mix van lotgenotencontact met educatie in een bijeenkomst, maar met bepaalde vrijheid zal door de ouders gewaardeerd worden, aldus de begeleiders. Daarbij vult één van de begeleiders aan dat het bij de oprichter ook wel gewenst zal zijn dat de mogelijkheid blijft bestaan

om met de ouders een bepaalde relatie op te bouwen. Niet voor tien bijeenkomsten maar als een vast netwerk met ouders. Dit kan belemmerd worden als er gewerkt wordt met tien bijeenkomsten waarna een volgende groep ouders komt. Dan wordt de relatie misschien na de bijeenkomsten weer verbroken. Daarnaast is het ook niet nodig om met tien bijeenkomsten te werken omdat er geen wachtlijst is voor ouders tot ze mee mogen doen met de bijeenkomst.

Vorbereiding

De begeleiders zijn het met elkaar eens dat de bijeenkomsten niet te veel vastgezet moeten worden. Er moet ruimte zijn om te schuiven met de inhoud en de bijeenkomsten zelf. Eén van de begeleiders noemt dat het vooral belangrijk is dat een bijeenkomst van de ouders zelf moet zijn. Ze heeft het idee dat het niet werkt wanneer er veel tijd en moeite gestoken wordt in de voorbereiding van een bijeenkomst. De andere begeleider geeft aan dat goede communicatie tussen begeleiders en de oprichter van belang is. Een aantal dagen van tevoren voorbereiden lijkt haar voldoende. Er zou nog voor de bijeenkomst even overlegd kunnen worden met de oprichter of een andere begeleider. Ze noemt dat ze het wel essentieel vindt dat er na de bijeenkomst een reflectiemoment is. Juist omdat de leiding door Nederlanders wordt verzorgd is dit van belang. Dat brengt namelijk het risico met zich mee dat er niet aangesloten wordt bij de doelgroep. Ouders zullen ook niet snel vertellen hoe ze daadwerkelijk de bijeenkomst ervaren hebben. Dit blijkt uit de praktijk waarin de oprichter een aantal dagen later hoort hoe de ouders de bijeenkomst hebben ervaren.

Programma

Een aantal opties worden door de begeleiders genoemd die in het programma een plaats kunnen hebben. Educatie is een belangrijk thema dat naar voren komt.

Niet elke bijeenkomst hoeft hetzelfde te zijn; het is volgens de begeleiders prima als de bijeenkomst de ene keer meer educatief is dan de andere keer. Wat beide begeleiders nadrukkelijk noemen is de wijze waarop je de ouders van informatie voorziet. Dit kan gaan om educatie, maar ook het presenteren van verschillende meningen om ouders te prikkelen. Belangrijk is echter dat om deze meningen of visies niet als waarheid neer te zetten. Het is volgens de begeleiders de vraag of ouders de informatie accepteren zoals de Nederlandse gezondheidszorg ze voorhoudt. Het is daarin belangrijk om er als begeleider bewust van te zijn dat de wetenschap ook niet alles weet. Hierin vinden de begeleiders het van belang om voorzichtig te handelen naar de ouders. Wel vinden ze het nuttig om ouders verschillende visies voor te houden en vooral uitleg te geven waarom er zo wordt gedacht. Ook noemt één van de begeleiders dat het goed is om een bijeenkomst te beginnen met educatie en daarna eventueel met een werkvorm of gesprek. Wanneer je dit omdraait zijn de ouders waarschijnlijk al zo in gesprek dat het er niet meer van komt om je informatie nog over te brengen.

Ook kunnen gastsprekers uitgenodigd worden tijdens een bijeenkomst. Dit kan helpend zijn voor ouders wanneer ze uitleg en informatie nodig hebben over een thema wat hen interesseert. Een voorbeeld hiervan is het sporten voor hun kinderen, waarvoor de oprichter een sportconsulent heeft uitgenodigd. Beide begeleiders denken dat dit een waardevolle aanvulling is in de bijeenkomsten.

De begeleiders hebben een aantal ideeën over thema's die besproken kunnen worden in de bijeenkomsten. Zo wordt onder andere het bespreken van een sociale kaart, financiën, het indelen van vrije tijd en het doen van activiteiten met je kind door begeleiders genoemd. Om het doel van de bijeenkomsten na te streven is het naast deze praktische onderwerpen ook nodig dat er gesproken wordt over:

- De oorzaak van autisme: geloof, genetisch of andere oorzaken
- De manier waarop je met het autisme van je kind omgaat: normen en waarden die je hebt als ouders, opvoeding, specifiek bijvoorbeeld: hoe straf je je kind, of doe je dat niet? Maar ook bespreken, verzwijgen, accepteren en verwerken of andere manieren van omgaan met de beperking van je kind.
- Hoe je met je omgeving omgaat: de kerk, je buurt, je familie, je partner, je kind en jezelf.

Begeleiding

Leerbaarheid van de doelgroep

Ouders kunnen leren om anders om te gaan met de beperking van hun kind. In de bijeenkomst kan dit plaatsvinden door te oefenen, visies met elkaar uit te wisselen en in gesprek te gaan. Vooral het uitwisselen van ideeën met elkaar wordt gezien als een middel dat voor de ouders prettig is. Door middel van ideeën en ervaringen kun je met elkaar in gesprek gaan over de beperking. Het bespreken van verschillende visies kan ouders inspireren. Ouders kunnen stellig zijn waardoor het voorhouden van meerdere visies kan helpen om de leerbaarheid te verhogen. Hoe kan je echter als begeleider het beste kennis overdragen en hoe ga je goed om met de doelgroep?

Vaardigheden en rol van de begeleider

De medewerkers van TCC formuleren een antwoord op deze vraag aan de hand van een aantal vaardigheden en een omschrijving van de rol die de begeleider in de bijeenkomst moet hebben. Als eerste wordt genoemd dat het belangrijk is dat de begeleider de bijeenkomst voorbereidt en in goede banen leidt. Dat houdt in dat er leiding gegeven wordt aan de communicatie tussen de ouders in de bijeenkomst. Beide begeleiders benadrukken hierbij dat de manier waarop je dat doet van belang is. Geef vooral geen leiding vanuit een positie waarin jij als enige de waarheid vertelt of dominant je mening oplegt. Het is belangrijk dat je een luisterende en vragende houding hebt. Ga de dialoog aan en zoek naar de redenen achter de gedachten van de ouders. Je kan vertellen wat je zelf denkt en weet, maar houd de ruimte om ouders te laten vertellen en stel vragen om te prikkelen. Het stellen van vragen is van belang, omdat je de ouders daarmee kunt helpen om verdieping aan te brengen. Je kunt ouders daarin sturen door te vragen of een visie of gedachte helpend voor hen is of juist niet helpend. Dan kunnen ze kiezen en kun je hen daarna vragen om dit te onderbouwen. Ook noemt één van de begeleiders dat het van belang is om aan te voelen waar de behoeften van de ouders liggen en deze vervolgens bespreekbaar te maken. Daarmee laat je zien dat je ook het groepsproces in de gaten kan houden.

De vaardigheden die een begeleider nodig heeft voor het leiden van de bijeenkomst zijn volgens de begeleiders als volgt:

- Overzicht kunnen houden
- Leiding kunnen geven
- Luisteren
- Durven ingrijpen
- Interesse en liefde voor de mensen en kinderen
- Interesse in andere culturen (kennis van de cultuur)
- Affiniteit met autisme, kennis van autisme

Deelconclusie

Hoe kan de begeleider van TCC aansluiten bij de doelgroep?

Uit de interviews komt meerdere malen naar voren dat het belangrijk is om als begeleider naast de ouders te staan en daardoor te functioneren als inspiratie- en kennisbron. Daarnaast moet de bijeenkomst van de ouders zelf blijven en niet te veel beïnvloed worden door de begeleiders. Een valkuil als begeleider zou zijn dat de Nederlandse visie als waarheid neergezet wordt, waardoor het contact met de ouders verloren kan gaan omdat de ouders de Nederlandse visie niet kunnen combineren met de Afrikaanse visie.

Voor ouders is angst iets wat een grote plaats inneemt met betrekking tot autisme. Als begeleiders willen aansluiten bij deze Afrikaanse mensen met een kind met autisme betekent dat: inspelen op of rekening houden met de angst en schaamte en andere culturele thema's van de ouders.

5.5 Interviews begeleiders MEE

Hoe worden ouderbijeenkomsten binnen een professionele organisatie vormgegeven en wat kan TCC daarvan leren? Om deze vraag te beantwoorden zijn er interviews gedaan met diverse medewerkers van stichting MEE (bijlage 5). Mevrouw G. Loves en mevrouw B. Williams (zelf van Afrikaanse achtergrond) hebben gesproken over de manier waarop zij invulling geven aan de African Parentgroup van MEE Amstel en Zaan. Mevrouw A. Hogendoorn vertelde over haar ervaringen met de multiculturele ouderbijeenkomst voor ouders met een kind dat een stoornis heeft in het autismespectrum. Deze groep begeleidt zij vanuit MEE Rotterdam, samen met een medewerker van de SARR, een expertisecentrum voor autisme. Er is voornamelijk aandacht geweest voor de ervaringen van deze begeleiders met de doelgroep en voor de methoden die zij gebruiken om de ouderbijeenkomsten vorm te geven.

De doelgroep

Achtergrond

De invloed van de achtergrond van ouders op de bijeenkomst is een belangrijk element dat in beide interviews naar voren is gekomen. De achtergrond van ouders werd in de interviews vaak in verband gebracht met de cultuur waarin zij opgegroeid zijn. In het literatuuronderzoek is eerder al naar voren gekomen dat het moeilijk is om te spreken over dé Afrikaanse cultuur. Tussen de Afrikaanse landen is er een grote diversiteit in cultuur te vinden. Loves en Williams zien deze diversiteit terugkomen in de groep. Zij zien bijvoorbeeld grote verschillen tussen families als het gaat om het accepteren van de beperking van het kind. Hogendoorn zegt echter over ditzelfde onderwerp dat het geen probleem hoeft te zijn wanneer er veel cultuurverschillen zijn binnen de groep. Zij merkt dat mensen elkaar tegenwoordig erg in hun waarde laten en dat verschillen gerespecteerd worden. De geïnterviewden noemen dat het belangrijk is om als begeleider hierin belangstellend te zijn en open te staan voor andere visies.

Communicatie

Zoals vanuit de literatuurstudie naar voren kwam, kunnen zich in een multiculturele groep taalproblemen voordoen. MEE Amstel en Zaan heeft ervoor gekozen Engels als voertaal te gebruiken. Hierdoor is de cursus bestemd voor Engelstalige Afrikaanse ouders. Hulpmiddelen als PowerPoint dienen dan ter ondersteuning van de gesproken taal. Een nadeel hiervan is dat bijvoorbeeld de

Franstalige Afrikaanse ouders minder snel bij deze groep voor Afrikaanse ouders terecht zullen komen.

Binnen een multiculturele groep kunnen er grote verschillen zijn in de manier waarop ouders communiceren. Hogendoorn ziet dat er een onbalans kan zijn tussen ouders die een meer dominante rol vervullen en ouders die meer op de achtergrond aanwezig zijn. Dit verschil in participatie kan te maken hebben met processen die zich afspelen in de groep. Hogendoorn ziet hierin echter ook verschillen tussen ouders die terug te wijzen zijn naar de cultuur waar ouders vandaan komen. Antilliaanse ouders bijvoorbeeld durven volgens haar al snel veel te praten, terwijl Afrikaanse ouders vaak wat meer los moeten komen. Bij hen moet het vertrouwen groeien, voordat er openheid ontstaat. Het is de taak van de begeleider om hierin de groepsprocessen te bewaken.

Het is mogelijk dat de verschillen tussen ouders tot moeilijkheden leiden. Loves en Williams lossen dit op door te benoemen wat ze zien gebeuren. Hogendoorn geeft aan dat de cultuur van tegenwoordig mensen aanmoedigt om elkaar in hun waarde te laten. Er ontstaat weinig discussie over onderlinge verschillen, maar het verschil in visie of waarde wordt vooral als mededeling neergelegd. Wanneer Hogendoorn merkt dat er een conflict ontstaat in de groep gaat ze daar zo min mogelijk op in. Als het conflict de communicatie in de groep ernstig verstoort, probeert ze terug te gaan naar het doel van de bijeenkomst en overeenkomsten tussen ouders te zoeken. Hierdoor ontstaat de verbinding in de groep.

Religie

De geïnterviewden zien dat religie een bijzondere plaats heeft in de culturele achtergrond van de ouders. Het is ook een veelbesproken onderwerp tijdens hun bijeenkomsten. Vaak gaat het dan over de manier waarop ouders omgaan met de beperking van hun kind. Hogendoorn merkt soms dat ouders geloven dat de beperking of handicap van hun kind genezen wordt wanneer ze daarom bidden. Ook Loves en Williams bevestigen dit. Zij zien wel verschillen in de wijze waarop ouders bezig zijn met hun geloof. Er zijn ouders die bidden voordat zij actie ondernemen en daardoor op een positieve manier naar de bijeenkomst komen. Er zijn echter ook ouders die bidden en geloven in God, maar die niet kunnen accepteren dat hun kind een beperking heeft. Loves en Williams zien hierin dat de geloofsbeleving en de acceptatie van de beperking dicht bij elkaar liggen.

Hogendoorn noemt in dit opzicht een oorzaak voor het feit dat geloofsbeleving en acceptatie zo dicht bij elkaar liggen. Ze ziet dat er onder sommige ouders schaamte leeft voor de beperking van hun kind. Zoals ook eerder naar voren is gekomen, heeft deze schaamte het gevolg dat ouders geen gebruik maken van hun netwerk, zoals bijvoorbeeld de kerk. Doordat ouders vanuit hun omgeving geen erkenning krijgen voor de beperking van hun kind, weten ze niet hoe ze binnen hun netwerk hiermee om moeten gaan. Het liefste houden ze de beperking van hun kind verborgen. Hierdoor proberen ze hun hoofd zelf boven water te houden en ontvangen ze weinig steun uit hun omgeving. Loves en Williams geven aan dat het opbouwen van een netwerk daarom een belangrijk onderdeel is van de hulp die ze bieden. Het gaat er dan om dat de schaamte voor de beperking bespreekbaar wordt gemaakt.

Participatie

Voor begeleiders van ouderbijeenkomsten is het vaak de vraag hoe de ouders zo actief mogelijk mee kunnen doen. Om hier achter te komen is het nodig dat begeleiders inspelen op de behoeften van ouders. Loves en Williams geven aan dat zij zo nodig hun programma aanpassen als zij merken dat er

binnen de groep thema's leven die in het programma niet voorkomen. Wanneer deze thema's wel besproken worden, zullen ouders actief deelnemen aan de bijeenkomst doordat aan hun behoefte voldaan wordt.

Eerder wordt genoemd dat het uitwisselen van ervaringen voor ouders vaak de belangrijkste reden is om naar een ouderbijeenkomst te komen. Het kan echter zijn dat ouders aan het begin van een serie bijeenkomsten het nog moeilijk vinden om hun persoonlijke verhaal te vertellen. Loves en Williams hebben dit opgelost door in hun programma eerst de persoonlijke thema's aan bod te laten komen. Hierdoor gaan ouders over zichzelf en over hun gezin vertellen. Ook Hogendoorn begint haar serie bijeenkomsten met kennismaken, waarbij de beperking van het kind uitgebreid aan bod komt. Ouders vinden herkenning in de verhalen van andere ouders over hun kind en de problemen die dit kan geven. Hierin wordt er gezocht naar een gemeenschappelijke factor tussen ouders. Loves en Williams geven aan dat het delen van persoonlijke ervaringen een sfeer van openheid creëert. Deze openheid biedt ruimte voor ouders die minder snel hun verhaal zullen vertellen. Hierin is een ontwikkeling te zien waarbij het uitwisselen van ervaringen leidt tot participatie van ouders.

Figuur 1 Proces van participatie

Methodisch werken

Wanneer het gaat over methodisch werken, wordt er vooral gedacht aan de manier waarop de bijeenkomst ingevuld wordt. Bij methodisch werken hoort echter ook de manier waarop de begeleider te werk gaat. Het is de taak van de begeleider om de gebruikte methoden op de juiste manier in te zetten en de bijeenkomst zo in goede banen te leiden.

Basishouding

Hoe kan de begeleider ervoor zorgen dat de bijeenkomst op een goede manier verloopt? Vooral door zich bewust te zijn van zijn positie en zijn communicatie naar ouders. Het gaat hier om de basishouding van de begeleider in de bijeenkomsten. In de interviews zijn een aantal kenmerken genoemd van een goede basishouding. Deze kenmerken zijn hieronder in twee groepen verdeeld. In het noemen van deze kenmerken is er niet gezocht naar volledigheid, maar vooral naar essentie. De genoemde eigenschappen zijn afkomstig uit de ervaring van de geïnterviewde begeleiders.

1. **Vaardigheden van de begeleider.** De begeleiders noemen de volgende vaardigheden: aansluiten, begrijpen, belangstellend zijn, benoemen, doorvragen en erkenning geven. De geïnterviewden geven aan dat deze vaardigheden de begeleider kunnen helpen om de groep op een goede manier te begeleiden en aansluiting te zoeken bij de doelgroep. Het kan zijn dat er verschillen zijn tussen de begeleiders en de ouders, zeker in een multiculturele groep. Hogendoorn noemt dat het hierin belangrijk is om belangstellend te zijn en open te staan voor de cultuur van de ander. Zij ziet de diversiteit in de doelgroep als aanleiding om met ouders in gesprek te gaan en zo te proberen ouders beter te begrijpen. Volgens Loves en Williams is het hierin belangrijk dat de begeleider durft te benoemen wat hij ziet gebeuren in de groep. Op die manier worden onderlinge verschillen bespreekbaar gemaakt. Hogendoorn komt soms ouders tegen die graag willen spreken over de lasten die het geeft om een kind met een beperking te hebben. Deze ouders zitten dan nog midden in hun verwerkingsproces. Om hen toch te betrekken is het

belangrijk dat deze ouders erkenning krijgen voor wat ze door moeten maken. Hogendoorn ziet het zelfs als doel van de bijeenkomsten dat ouders erkenning en troost vinden bij elkaar.

2. **Rol van de begeleider in de bijeenkomst.** Hogendoorn, Loves en Williams noemen hier de volgende eigenschappen: leiding geven, werken in het hier en nu, inlevingsvermogen hebben, een open houding hebben en respect tonen. In deze eigenschappen gaat het vooral om de manier waarop de begeleider zichzelf opstelt. Leiding geven betekent volgens Loves, Williams en Hogendoorn dat je keuzes maakt in de onderwerpen die besproken worden. Loves en Williams noemen hierbij dat deze keuzes nooit gemaakt moeten worden zonder de ouders, zodat ouders actief betrokken blijven. Hogendoorn geeft aan dat ze in het begeleiden van Afrikaanse ouders zou benoemen wat haar rol is, zodat ouders duidelijk krijgen wat ze van de begeleider kunnen verwachten.

Loves en Williams merken soms dat ouders erg toekomstgericht bezig zijn, in die zin dat ze bidden om genezing van hun kind en geloven dat de beperking hierdoor in de toekomst weggenomen zal worden. Ook Hogendoorn komt dit tegen. Loves en Williams noemen dat het niet hun taak is om dit geloof van de ouders weg te nemen. Samen met Hogendoorn geven ze aan dat het altijd belangrijk is om respect te hebben en open te staan voor de opvattingen en levensovertuiging van de ouders. De opvatting dat het kind zal genezen kan echter belemmerend werken, om dat ouders hierdoor niet meer openstaan voor hulp. Loves en Williams lossen dit op door voornamelijk in het hier en nu te werken. Ze benoemen dan dat ouders het nu op dit moment moeilijk hebben en dat ze daarom misschien nu wat hulp kunnen gebruiken. Over een half jaar is dat misschien niet meer nodig, maar dan kan er altijd opnieuw gekeken worden. Ook Hogendoorn werkt op deze manier. Ze geeft aan ouders terug dat het wel belangrijk is dat het kind zich in de tussentijd kan ontwikkelen en bijvoorbeeld leert communiceren.

Methoden

De begeleiders van MEE geven veel informatie over de methoden die zij gebruiken in de bijeenkomsten. Uit de interviews zijn diverse methoden naar voren gekomen die onder te verdelen zijn in drie doelen, namelijk het geven van psycho-educatie, het geven van inzicht en het vinden van (h)erkenning en troost.

Het informeren van ouders, oftewel het geven van psycho-educatie, is het hoofddoel van de bijeenkomsten bij MEE Rotterdam. Hogendoorn merkt dat het krijgen van informatie voor ouders vaak een reden is om naar de bijeenkomsten te komen. Uit de interviews komen de volgende methoden naar voren die als doel hebben om ouders te informeren of psycho-educatie te geven:

- Aanbieden van theorie. Er wordt theoretische informatie gegeven over autisme, de kenmerken, diagnose, de gevolgen voor het kind en het gezin, communicatie en dergelijke. Om het verhaal te ondersteunen wordt er gebruik gemaakt van PowerPoint. Hierdoor krijgt de bijeenkomst structuur en ouders die moeite hebben met de taal kunnen het verhaal beter volgen.
- Casusinbreng. Ouders krijgen de gelegenheid om een casus uit de thuissituatie in te brengen. Hierop krijgen ze praktisch advies.
- Gastspreker. Loves en Williams nodigen ervaringsdeskundigen uit als gastspreker. Doordat deze spreker zelf een kind met een beperking had, kon zij goed aansluiten bij ouders. Loves en Williams geven aan dat dit geen vereiste is voor een gastspreker. Wanneer er een

gast spreker uitgenodigd wordt, moet er vooral gekeken worden naar het onderwerp en de boodschap die overgebracht zal worden.

Naast het informeren van ouders, is het geven van inzicht in de leefwereld van het kind een tweede doel dat Loves, William en Hogendoorn in hun bijeenkomsten willen verwezenlijken. In de methoden die zij gebruiken is te zien dat inzicht in de leefwereld vooral verkregen wordt door dit zelf te ervaren. Alleen theorie overdragen is niet voldoende, er moet ook praktisch gewerkt worden. Vanuit de interviews komen de volgende methoden aan de orde waarmee ouders meer inzicht kunnen verkrijgen.

- Filmmateriaal. Hogendoorn noemt dat het werken met filmmateriaal belangrijk is, omdat het ouders inzicht geeft. Het is hierin belangrijk dat de film vergelijkbaar is met de persoonlijke situatie van ouders. Hogendoorn gebruikt bijvoorbeeld een film over een jongetje met een extreem gehoor. Het gaat hierin niet zozeer om de theoretische informatie die geboden wordt, maar vooral om de praktische vergelijking die gemaakt kan worden.
- Spel. Door middel van een spel zijn ouders actief bezig. Vaak wordt er in een spel een situatie nagebootst waardoor ouders inzicht krijgen in de wereldbeleving van hun kind met een beperking.
- Opdrachten. Ouders krijgen opdrachten die ze gezamenlijk moeten doen, bijvoorbeeld een tekenopdracht of rollenspel. De opdrachten die de begeleiders noemen, laten ouders beleven hoe het is voor hun kind om met een beperking te functioneren in het dagelijkse leven. De opdrachten geven inzicht in de denkwereld van het kind.

Het lotgenotencontact waardoor ouders (h)erkenning en troost vinden is een derde doel dat genoemd wordt. Wanneer Hogendoorn in een intakegesprek merkt dat ouders al veel informatie over autisme hebben en lotgenotencontact voor hen geen meerwaarde heeft, dan adviseert ze ouders om niet naar de bijeenkomsten te komen. Als er echter ouders zijn die wel behoefte hebben aan lotgenotencontact dan bieden de bijeenkomsten voldoende ruimte hiervoor. Loves en Williams proberen het geven van informatie en het uitwisselen van ervaringen evenveel aandacht te geven tijdens bijeenkomsten.

Het vinden van herkenning en troost gebeurt vooral in de gesprekken en in de ontmoeting die ouders met elkaar hebben. Loves en Williams merken dat er ouders zijn die verder in het verwerkingsproces zijn dan anderen. Deze ouders kunnen andere ouders die minder ver zijn in dit proces verder helpen. Wanneer deze ouders ervaringen met elkaar uitwisselen, zien deze begeleiders openheid in de groep ontstaan.

Deelconclusie

Welke methoden kunnen volgens begeleiders ingezet worden en hoe kunnen deze volgens de begeleiders aansluiten op de doelgroep?

De geïnterviewden noemen dat de methoden afhankelijk zijn van het doel dat de bijeenkomst dient. Doelen die in de praktijk naar voren komen zijn: informeren, inzicht geven en (h)erkenning en troost bieden. In tegenstelling tot de literatuur worden deze doelen niet in vaste programmaonderdelen gegoten.

Uit de interviews komt naar voren dat de begeleider voornamelijk aansluiting kan vinden door kennis te hebben van de (culturele) achtergrond van ouders en (cultuur)verschillen bespreekbaar te maken. De begeleider moet de vaardigheid bezitten om kennis over de culturele achtergrond van de ouders toe te kunnen passen in de praktijk. Voor TCC betekent dit dat een vrijwilliger die de ouderbijeenkomsten zal begeleiden over deze competenties moet beschikken.

5.6 Totaalconclusie deelvraag 2

Welke methoden kunnen volgens relevante literatuur en begeleiders ingezet worden, zodat de bijeenkomsten aansluiten bij de doelgroep?

In de interviews met de medewerkers van TCC komt meerdere malen naar voren dat het belangrijk is om als begeleider naast de ouders te staan en daardoor te functioneren als inspiratie- en kennisbron. Dit sluit aan bij de visie van de begeleiders van MEE, die aangeven dat naast het geven van nieuwe inzichten en informatie ook het geven van (h)erkenning en troost van belang is.

Begeleiders van TCC geven aan de ene kant aan dat er ruimte moet zijn voor de ouders om de bijeenkomst van henzelf te laten zijn. Aan de andere kant is het volgens begeleiders ook niet de bedoeling om de bijeenkomst te gebruiken om alleen ouders hun verhaal te laten doen. Er moet een duidelijke invulling of grens zijn om de ouders niet onbeperkt ruimte te bieden.

Dit lijkt paradoxaal, omdat er een duidelijke invulling moet zijn en er tegelijk voor ouders de ruimte moet zijn om de bijeenkomst van henzelf te laten zijn zonder dat er teveel vaststaat in een programma. Boven deze paradox staat echter het gezamenlijke doel van de begeleiders om ouders nieuwe inzichten te geven en nieuwe dingen te leren.

Volgens literatuur en geïnterviewden bepaalt een doel hoe de begeleider te werk gaat in een bijeenkomst. Daarnaast is in de literatuur terug te vinden dat een doel het meest effectief behaald kan worden in een vaste structuur of een vast programma. Binnen dat programma kan dan een keuze gemaakt worden voor een methode.

Met de keuze van de methode kan aangesloten worden bij de doelgroep. De keuze voor een methode vereist in deze setting voorkennis van de doelgroep. Afrikanen hebben door hun achtergrond een andere visie op het leven. Gebeurtenissen, maar ook familie, ziekte en God hangen nauw met elkaar samen. Een lichamelijke of geestelijke gebeurtenis is niet een vrijblijvend iets, maar kan tegen een achtergrond staan waarin allerlei machten en geesten invloed hebben op het leven. Deze mensen staan in een sterke verbinding met de familie waarin solidariteit naar elkaar essentieel is en sociale regels, codes, normen en waarden geldend zijn. Als men slecht leeft kan dit ervoor zorgen dat de verbinding met de omgeving verloren gaat en ziekten en tegenslagen ruimte krijgen. Machten, heksen, geesten en toverij hebben invloed, waar de mens zelf geen grip op heeft.

De begeleider moet naast het hebben van voldoende kennis van de doelgroep ook vaardigheden bezitten om dit toe te kunnen passen in de praktijk. Dit kan door cultuurverschillen te bespreken en onderwerpen die voor ouders van belang zijn op te merken.

6. Visie van ouders

Dit hoofdstuk geeft een antwoord op de derde deelvraag:

Welke visie hebben de ouders op de invulling van de bijeenkomsten?

Om deze vraag goed te kunnen beantwoorden is het noodzakelijk om in gesprek te gaan met de ouders. Er moet gekeken worden naar de ideeën van de ouders om een bijeenkomst in te vullen. Dit zal afgesloten worden met een conclusie.

De ouders die meegedaan hebben aan het interview zijn een viertal ouders uit verschillende landen ten zuiden van de Sahara: twee mannen en twee vrouwen. De twee vrouwen komen uit Sierra Leone, van de mannen komt er één uit Angola en één uit Liberia. Deze ouders hebben een mening gegeven over de volgende onderwerpen: de huidige bijeenkomsten, mogelijke verbeteringen en de begeleiding. Wanneer uit de antwoorden naar voren komt dat de ouders de vraag niet goed hebben begrepen, is dit antwoord geautoriseerd. De interviews zijn te vinden in bijlage 7.

6.1 De huidige bijeenkomsten

Ouders geven door middel van een aantal typeringingen aan wat ze van de bijeenkomst vinden. Drie van de vier ouders noemen dat de bijeenkomsten fijn zijn, omdat er goed met elkaar gepraat kan worden over problemen. Twee ouders vinden het vooral fijn bij TCC omdat de kinderen plezier kunnen hebben en er ruimte is om met elkaar te spelen. De bijeenkomsten worden door één van de ouders ook als gezellig ervaren omdat het een plek is om te eten en te lachen. Een van de ouders geeft aan dat de bijeenkomsten ook leerzaam zijn omdat er geleerd kan worden over autisme.

Ook over de werkvormen in de bijeenkomsten hebben de ouders een mening. De ouders vinden een activiteit in de bijeenkomst prettig. Met drie stemmen scoort een activiteit, boven de twee stemmen die 'met elkaar praten' en 'informatie ontvangen' krijgen. Het luisteren naar een spreker wordt door één van de ouders ook als prettig ervaren.

6.2 Verbeteringen

De ouders zouden graag een aantal verbeteringen zien in de bijeenkomsten. Verschillende onderwerpen komen aan bod die de ouders graag zouden willen bespreken. Deze zijn onder te verdelen naar frequentie in de volgende vier categorieën:

1. Zeer belangrijk: wat betekent autisme voor jezelf, het krijgen van hulp, financiën, informatie over autisme en activiteiten met je kind.
2. Belangrijk: omgaan met je kind, praten met je partner over je kind, de toekomst, hoe vertel je over je kind aan anderen en school/KDC.
3. Een beetje belangrijk: contact met God.
4. Niet belangrijk: je gezin.

Daarnaast zouden de ouders ook een aantal dingen willen leren of te weten komen in de bijeenkomsten. Ouders noemen bijvoorbeeld dat ze willen weten hoe ze meer hulp kunnen krijgen voor hun kinderen. Een andere ouder noemt expliciet dat ze wil leren om aan meer informatie te komen om de situatie van haar kinderen te verbeteren.

6.3 Begeleiding

Alle vier de ouders zijn van mening dat de begeleiders goed leiding geven. Een aantal ouders benadrukken dit door aan te geven dat de begeleider uitleg geeft. Bijvoorbeeld doordat de begeleider vertelt hoe je om kan gaan met je kind.

Er zijn ook een aantal punten die ouders niet goed of minder prettig vinden. Zo noemt één van de ouders dat het taalverschil frustrerend kan zijn en dat daarnaast het geloof een belangrijke rol speelt. Een andere ouder vult aan dat er nog nooit over God is gepraat. In de extra aanvulling die ouders mogen geven blijkt dit punt weer naar voren te komen. Eén van de ouders noemt dat een activiteit zonder God niet goed kan zijn. De andere ouder geeft aan dat ze gelooft dat alle dingen mogelijk zijn bij God. Ze gelooft in positief zijn. Ze licht dit mondeling toe door te vertellen dat het niet is zoals Nederlanders zeggen: autisme is alleen een verstandelijke beperking. Bij God zijn alle dingen mogelijk.

6.4 Deelconclusie

Welke visie hebben de ouders op de invulling van de ouderbijeenkomsten?

In de interviews geven ouders aan dat ze het prettig vinden wanneer de bijeenkomsten bij TCC ingevuld worden door informatie te krijgen, te leren en ervaringen te delen. Ouders willen informatie om in de hulpverlening het beste te vinden voor hun kind. Uit de interviews komt naar voren dat de ouders vooral het beste voor hun kind willen. Ouders geven specifiek aan over welke onderwerpen ze willen leren en praten.

7. Toepassing resultaten

In dit hoofdstuk wordt een kort antwoord gegeven op de vierde deelvraag:

Op welke wijze kunnen de onderzoeksresultaten toegepast worden in de ouderbijeenkomsten?

7.1 Draaiboek

Het antwoord op deze vraag is te vinden in het draaiboek wat als onderzoeksproduct is voortgekomen uit dit onderzoek. Het draaiboek biedt begeleiders van TCC achtergrondinformatie en praktische handvatten om de onderzoeksresultaten toe te passen in de praktijk.

Het draaiboek bevat de volgende onderdelen:

- Een standaardformat dat gebruikt kan worden in de voorbereiding van een ouderbijeenkomst.
Dit format is samengesteld aan de hand van de informatie uit het literatuuronderzoek, zoals te vinden is in paragraaf 5.2.
- Tips voor de begeleider in het begeleiden van de bijeenkomst en adviezen in de omgang met de doelgroep.
De tips zijn afkomstig uit de paragrafen 5.1, 5.4 en 5.5.
- Voorbeelden van methoden die begeleiders in kunnen zetten in de bijeenkomsten.
De voorbeelden zijn te vinden in paragraaf 5.2. Uit deze paragraaf zijn alleen de voorbeelden genomen die toepasbaar zijn binnen de ouderbijeenkomsten van TCC.
- Een onderwerpenlijst met onderwerpen die behandeld kunnen worden in de bijeenkomsten. De onderwerpen zijn afkomstig uit het gehele onderzoek.
- Vijf voorbeeldbijeenkomsten.
De thema's van deze bijeenkomsten zijn afkomstig uit de interviews met ouders. Uit deze interviews zijn de thema's gebruikt die ouders als belangrijk aangaven. De uitwerking van de interviews met ouders is te vinden in hoofdstuk 6.
- Een voorbeeld van een evaluatieformulier waarmee begeleiders de behoeften van ouders in kaart kunnen brengen.
Dit voorbeeld is afkomstig uit de handleiding van Kleerekoper (1999, p. 84).
- Een sociale kaart waarin alle organisaties in Rotterdam die zich richten op autisme begrepen zijn.
De gegevens in de sociale kaart zijn afkomstig van de website van stichting MEE (Ik zoek een organisatie, 2013) en de website van autisminenetwerk Zuid-Holland Zuid (Sociale Kaart, 2013).

Eerder in dit onderzoek is naar voren gekomen dat het belangrijk is dat de bijeenkomsten aansluiten bij de behoeften van ouders (zie paragraaf 4.4). De begeleiders zijn dan ook vrij om de informatie uit dit draaiboek naar eigen inzicht te gebruiken, zodat ze de ruimte hebben om aan te sluiten bij de behoeften van ouders.

7.2 Deelconclusie

Op welke wijze kunnen de onderzoeksresultaten toegepast worden in de ouderbijeenkomsten?

Er zijn verschillende onderdelen die ervoor zorgen dat de resultaten uit dit onderzoek toegepast kunnen worden in de praktijk. Deze onderdelen zijn opgenomen in het draaiboek. Dit draaiboek biedt

begeleiders de mogelijkheid om de verschillende onderdelen naar eigen inzicht te gebruiken, zodat ze aan kunnen sluiten bij de behoeften van ouders.

8. Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden de conclusies weergegeven en de aanbevelingen die daaruit voortkomen. In de discussie wordt aandacht gegeven aan punten voor eventueel vervolgonderzoek. Ten slotte wordt in de hoofdstuk geëvalueerd op het onderzoek.

8.1 Conclusies

Eerst wordt in de hoofdconclusie een antwoord gegeven op de hoofdvraag. Daarna worden de deelvragen beantwoord aan de hand van deelconclusies.

Hoofdconclusie

- Wat heeft Take Care of Children nodig om op methodisch verantwoorde wijze invulling te geven aan de ouderbijeenkomsten?

Uit de observatie en de interviews met de ouders blijkt dat de bijeenkomsten van Take Care of Children een basis hebben waarin ouders positief met elkaar in gesprek zijn en waarin ze begeleiding krijgen die ze als prettig ervaren. Storingen in de bijeenkomsten geven af en toe hapering in het gesprek. Om begeleiding en invulling niet af te laten hangen van de begeleider die de bijeenkomst geeft is het belangrijk dat de bijeenkomst een vaste vorm krijgt.

Uit de literatuurstudie blijkt dat Take Care of Children de bijeenkomsten op een methodisch verantwoorde wijze kan invullen door het doel van de bijeenkomsten na te streven. Om het doel van de bijeenkomsten het beste tot uiting te laten komen is het nodig om een vaste structuur in de bijeenkomsten te hanteren door middel van een programma. Aan de hand van dit programma kan er methodisch gewerkt worden.

Vanuit de interviews met de begeleiders van stichting MEE en vanuit literatuur over de positie van begeleider komt naar voren dat het belangrijk is dat begeleiders kennis hebben van de culturele achtergrond van de doelgroep. Daarbij is het essentieel dat begeleiders deze kennis kunnen toepassen in de praktijk. Daarmee laten ze zien dat ze zicht hebben op het groepsproces, wat ook een vereiste blijkt te zijn om goed leiding te kunnen geven.

Deelvraag 1

- Welke sterke en zwakke punten zijn er te zien in de huidige situatie van de ouderbijeenkomsten bij TCC?

Het is niet mogelijk om op een objectieve manier sterke en zwakke punten te benoemen, omdat deze punten afhankelijk zijn van de visie en achtergrond van de observator en de analist. Vanuit de visie van de onderzoekers kunnen de volgende punten vanuit de observatie geconcludeerd worden.

Het sterke punt dat het meest naar voren komt in de bijeenkomst is de begeleiding die een stimulerende werking heeft op de ouders. Ouders hebben een geïnteresseerde houding en kunnen in openheid op elkaar reageren. Het belangrijkste zwakke punt wat zichtbaar wordt vanuit de observatie zijn de zogenoemde storingen: onderbrekingen van de bijeenkomst door allerlei voorvallen, waardoor het gesprek hapert.

De begeleider laat zien dat ze zicht heeft op het groepsproces, doordat ze de verbinding tussen ouders steeds stimuleert. Het gesprek kan door de begeleider goed op gang worden gehouden. Storingen worden genegeerd, waardoor ze zelf de concentratie op het gesprek behoudt. Of dit voor

de ouders helpend is, komt niet naar voren uit de observatie. Ook de ouders gaan niet in op storingen. Alleen de interne storingen van de oprichter lijken voor de ouders interessant. De oprichter wordt door de ouders graag aangesproken op kennis en ervaring. Hieruit blijkt dat de oprichter een belangrijke invloed heeft op de ouders in de bijeenkomst.

Er wordt samen gesproken, er worden meningen uitgewisseld en er worden gezamenlijk conclusies gevormd in de groep. Dit laat een dynamisch proces zien waarin ouders van alles halen en brengen. De gebruikte werkvorm lijkt ouders voldoende uitdaging te bieden. Wel lijkt het dat ouders zich niet lang kunnen concentreren op één verhaal. Hier wordt tijdens de bijeenkomst niets mee gedaan door de begeleider, dan dat ouders die een tijd niet meer luisteren worden aangesproken. Of de oorzaak ligt in het lange verhaal of het ontbreken van respect naar de andere ouder is niet objectief te beoordelen.

Deelvraag 2

- Welke methoden kunnen volgens relevante literatuur en begeleiders ingezet worden, zodat de bijeenkomsten aansluiten bij de doelgroep?

In de interviews met de medewerkers van TCC komt meerdere malen naar voren dat het belangrijk is om als begeleider naast de ouders te staan en daardoor te functioneren als inspiratie- en kennisbron. Dit sluit aan bij de visie van de begeleiders van MEE, die aangeven dat naast het geven van nieuwe inzichten en informatie ook het geven van (h)erkenning en troost van belang is.

Begeleiders van TCC geven aan de ene kant aan dat er ruimte moet zijn voor de ouders om de bijeenkomst van henzelf te laten zijn. Aan de andere kant is het volgens begeleiders ook niet de bedoeling om de bijeenkomst te gebruiken om alleen ouders hun verhaal te laten doen. Er moet een duidelijke invulling of grens zijn om de ouders niet onbeperkt ruimte te bieden.

Dit lijkt paradoxaal, omdat er een duidelijke invulling moet zijn en er tegelijk voor ouders de ruimte moet zijn om de bijeenkomst van henzelf te laten zijn zonder dat er teveel vaststaat in een programma. Boven deze paradox staat echter het gezamenlijke doel van de begeleiders om ouders nieuwe inzichten te geven en nieuwe dingen te leren.

Volgens literatuur en geïnterviewden bepaalt een doel hoe de begeleider te werk gaat in een bijeenkomst. Daarnaast is in de literatuur terug te vinden dat een doel het meest effectief behaald kan worden in een vaste structuur of een vast programma. Binnen dat programma kan dan een keuze gemaakt worden voor een methode.

Met de keuze van de methode kan aangesloten worden bij de doelgroep. De keuze voor een methode vereist in deze setting voorkennis van de doelgroep. Afrikanen hebben door hun achtergrond een andere visie op het leven. Gebeurtenissen, maar ook familie, ziekte en God hangen nauw met elkaar samen. Een lichamelijke of geestelijke gebeurtenis is niet een vrijblijvend iets, maar kan tegen een achtergrond staan waarin allerlei machten en geesten invloed hebben op het leven. Deze mensen staan in een sterke verbinding met de familie waarin solidariteit naar elkaar essentieel is en sociale regels, codes, normen en waarden geldend zijn. Als men slecht leeft kan dit ervoor zorgen dat de verbinding met de omgeving verloren gaat en ziekten en tegenslagen ruimte krijgen. Machten, heksen, geesten en toverij hebben invloed, waar de mens zelf geen grip op heeft.

De begeleider moet naast het hebben van voldoende kennis van de doelgroep ook vaardigheden bezitten om dit toe te kunnen passen in de praktijk. Dit kan door cultuurverschillen te bespreken en onderwerpen die voor ouders van belang zijn op te merken.

Deelvraag 3

- Welke visie hebben de ouders op de invulling van de ouderbijeenkomsten?

In de interviews geven ouders aan dat ze het prettig vinden wanneer de bijeenkomsten bij TCC ingevuld worden door: informatie krijgen, leren en ervaringen delen. Uit de interviews komt naar voren dat de ouders vooral het beste voor hun kind willen. Ouders geven specifiek aan over welke onderwerpen ze willen leren en praten.

Deelvraag 4

- Op welke wijze kunnen de onderzoeksresultaten toegepast worden in de ouderbijeenkomsten?

Er zijn verschillende onderdelen die ervoor zorgen dat de resultaten uit dit onderzoek toegepast kunnen worden in de praktijk. Deze onderdelen zijn opgenomen in het onderzoeksproduct, het draaiboek. Dit draaiboek biedt begeleiders de mogelijkheid om de verschillende onderdelen naar eigen inzicht te gebruiken, zodat ze aan kunnen sluiten bij de behoeften van ouders.

8.2 Aanbevelingen

De aanbevelingen worden ingedeeld in twee categorieën: aanbevelingen die gericht zijn op de begeleiding en aanbevelingen die gericht zijn het neerzetten van een vaste structuur.

Aanbevelingen gericht op begeleiding

- Uit de observatie blijkt dat er veel storingen plaatsvinden. Het is van belang dat de begeleider van TCC bij de ouders erop let of de storingen ook als storend worden ervaren. Als dit zo is, is het goed om te kijken of storingen voorkomen kunnen worden.
- Er zou gekeken kunnen worden of de oprichter meer ingezet kan worden in de bijeenkomsten als tweede begeleider, vanwege haar kennis en ervaring. Dit zou betekenen dat andere vrijwilligers zich met de kinderen bezig moeten houden.
- Om de methoden aan te laten sluiten bij de doelgroep, moeten begeleiders kennis hebben over de achtergrond van ouders. Het is van belang dat zij deze kennis ook daadwerkelijk gebruiken om zo in te spelen op de groepsprocessen. Kennis en tips zijn ook te vinden in het draaiboek.
- Plan een vast werkoverleg tussen de begeleiders. Daarin kunnen kennisoverdracht en verschillende werkvormen besproken worden. Hierdoor wordt er niet naar de willekeur van de begeleider gehandeld, maar volgens een voorbedacht systeem waarbij er gebruik gemaakt kan worden van het draaiboek.
- Uit de interviews met de begeleiders binnen stichting MEE komt naar voren dat begeleiders van een ouderbijeenkomst openheid moeten creëren in de groep, waardoor er ruimte ontstaat om (cultuur)verschillen te bespreken. Ook het stimuleren en uitnodigen van ouders om te spreken is voor de ouders helpend omdat ze afwachtend zijn om zelf over hun problemen te spreken.
- Om goed aan te sluiten bij de doelgroep en om de begeleider de mogelijkheid te geven zich goed te kunnen voorbereiden op een bijeenkomst is het van belang om structureel de behoeften bij ouders te peilen. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een evaluatieformulier waarvan een voorbeeld te vinden is in het draaiboek.

Aanbevelingen gericht op vaste structuur

- Wanneer de begeleiders een ouderbijeenkomst voorbereiden, moeten zij vaststellen welk doel de bijeenkomst zal dienen. Uit het literatuuronderzoek en uit de interviews met instellingen is gebleken dat dit ertoe zal leiden dat de methoden effectiever ingezet worden.
- Om structuur aan te brengen in een ouderbijeenkomst, moeten begeleiders gebruik maken van een standaardprogramma met een opening, inleiding, werkvorm en afsluiting. Dit programma is een samenvoeging van diverse mogelijke programmaonderdelen uit de bestudeerde bronnen over ouderbijeenkomsten. Een voorbeeld hiervan wordt gegeven in het onderzoeksproduct, het draaiboek.
- Er kan gebruik gemaakt worden van de sociale kaart om ouders van informatie te voorzien over de hulpverleningsvormen in hun omgeving.

8.3 Discussie

Binnen TCC is er niet eerder onderzoek gedaan naar de invulling van de ouderbijeenkomsten of enig ander onderzoek. Omdat dit onderzoek zich specifiek richt op de doelgroep van TCC, is er dan ook geen vergelijkingsmateriaal. Vanuit dit onderzoek zijn een aantal ideeën naar voren gekomen voor een vervolgonderzoek.

Vanuit de onderzoeksgegevens is er een draaiboek gemaakt wat de begeleiders van TCC kunnen gebruiken in de ouderbijeenkomsten. Na de afronding van dit onderzoek wordt dit draaiboek nog geïmplementeerd onder de medewerkers door met hen het draaiboek door te spreken. Er is vervolgonderzoek nodig om te bepalen of het draaiboek geschikt is voor de begeleiding en aansluit bij de ouders.

Tijdens de uitvoering van dit onderzoek kwam naar voren dat er diverse punten zijn waar de onderzoekers en begeleiders tegenaan lopen. Hieruit komen de volgende vragen naar voren:

- Ouders blijken achteraf vaak een duidelijke mening te hebben, maar geven deze niet wanneer er direct naar gevraagd wordt door begeleiders of onderzoekers. De vraag die hieruit voortvloeit heeft betrekking op persoonlijk contact met de ouders. Wat is de uitwerking van persoonlijk contact door middel van een gesprek met deze ouders en hoe kan dit helpen om aansluiting te vinden bij de doelgroep? En wat is hierin de rol van de cultuur?
- Begeleiders gaven vaak aan dat er veel cultuurverschillen zijn tussen de doelgroep en de begeleiders. Wat is de invloed van de Nederlandse achtergrond van de begeleider van een Afrikaanse doelgroep?
- Na de verdieping in de culturele achtergrond van de doelgroep en het onderzoeken van verschillende methoden voor ouderbijeenkomsten komt een vervolgvraag aan de orde. Hoe wordt er in Afrikaanse landen onderwezen en in hoeverre zijn deze mensen gewend aan werkvormen zoals in de Nederlandse literatuur beschreven wordt? Hoe kunnen begeleiders met deze informatie over het onderwijssysteem in Afrika, dit toepassen op de ouderbijeenkomsten?
- Een vergelijkbaar punt wat ook met de culturele achtergrond van de doelgroep te maken heeft, is de tijdsoriëntatie (A. Pruyn, 2007, p. 295) van de doelgroep. De ervaringen in de bijeenkomsten en het contact met Nicole en Succe Andrada geven signalen af over een ander soort tijdsoriëntatie. Bijvoorbeeld: een bijeenkomst die zonder medeweten van de begeleiders een uur eerder stopt of het voortdurend verzetten van datums voor de ouderbijeenkomsten.
Daarnaast zou het kunnen zijn dat de manier van omgaan met de storingen in de bijeenkomsten te maken heeft met de tijdsoriëntatie. Een hypothese daarover zou kunnen

zijn dat de ouders de bezigheid waar ze het meest prioriteit aan hangen aandacht geven en het omliggende negeren.

De vragen die voortkomen uit deze signalen zijn: wat zeggen deze signalen over de tijdsoriëntatie van deze cultuur en hoe heeft dit invloed op de bijeenkomsten? Hoe kunnen begeleiders omgaan met deze tijdsoriëntatie bij de doelgroep?

8.4 Evaluatie

In deze evaluatie wordt aandacht gegeven aan de uitwerking van beslissingen die gedurende het onderzoek zijn gemaakt. Er wordt een terugblik gegeven op de samenwerking tussen onderzoekers onderling en tussen onderzoekers en begeleiders. Daarnaast wordt nagegaan in hoeverre de vooraf opgestelde doelen van dit onderzoek zijn behaald. Ten slotte blikken beide onderzoekers terug op hun individuele leerrendement uit het doen van onderzoek.

Beslissingen

Hieronder worden verschillende beslissingen beschreven die invloed hebben gehad op het onderzoek. De voor- en nadelen van deze beslissingen worden naast elkaar gezet door middel van een SWOT-analyse.

Zwakten

- Niet gebruikte informatiebronnen.

Het zou goed zijn geweest als alle bijeenkomsten waren geobserveerd. Dit is niet gebeurd omdat het uitgangspunt was dat er alleen in de eerste bijeenkomst geobserveerd zou worden. Daarna zouden de onderzoekers bij alle bijeenkomsten aanwezig zijn om contact te houden met de doelgroep. Deze beslissing was gemaakt omdat er extra informatie ingewonnen zou kunnen worden. Ook zouden de ouders gemakkelijker geïnterviewd kunnen worden. Uit de eerste observatie bleek veel informatie te halen over culturele gedragingen en kenmerken en over het verschil tussen de ouders uit verschillende Afrikaanse landen. De keuze om in andere bijeenkomsten niet te observeren had als voordeel dat er ruimte was om bewust contact te maken met ouders. Dit heeft echter tot gevolg gehad dat een bron van informatie niet gebruikt is.

Ook andere informatie over de culturele achtergrond is blijven liggen, terwijl dit relevante informatie op had kunnen leveren voor het resultaat van het onderzoek. De onderzoekers hebben de beslissing gemaakt om het literatuuronderzoek niet verder uit te breiden dan literatuur over ouderbijeenkomsten en over de Afrikaanse cultuur in het algemeen en daarnaast specifiek gericht op ziekte, genezing en autisme binnen de Afrikaanse cultuur. Echter, na ervaringen in de bijeenkomsten en het contact met TCC werd voor de onderzoekers duidelijk dat er meer belangrijke onderwerpen waren die relevant zouden zijn geweest voor het onderzoek. Dit is ook verwoord in de discussie als vervolgvragen voortkomen uit het onderzoek. Het gaat dan om onderwerpen als: tijdsoriëntatie van de Afrikaanse cultuur en de manier van onderwijzen in de Afrikaanse cultuur. Deze aspecten van de Afrikaanse cultuur zijn in het onderzoek niet verder onderzocht omdat de onderzoekers de balans tussen theoretisch en praktisch onderzoek in evenwicht wilden houden. Ook in het belang van de opdrachtgever is ervoor gekozen om binnen de onderzoekstermijn voldoende tijd te hebben om het onderzoeksproduct uit te werken.

- Onvoldoende ingespeeld op relevante informatie.

In de interviews is niet bij elke vraag voldoende doorgevraagd. Daardoor komt het voor dat er een vraag werd gesteld en er vervolgens een antwoord werd gegeven dat niet aansloot bij de vraag. Hier

ligt de taak van de interviewer om vervolgens door te vragen. Dit is niet altijd gebeurd waardoor informatie is laten liggen.

Sterkten

- Flexibel en adequaat handelen van de onderzoekers

Onderzoekers hebben adequaat ingespeeld op wisselende afspraken vanuit de organisatie TCC voor de ouderbijeenkomsten. De aanwezigheid van de onderzoekers bij de bijeenkomsten zorgde ervoor dat het mogelijk was om te experimenteren met verschillende vormen om ouders te interviewen. Omdat ouders enthousiast waren in het vertellen van verhalen tijdens interviewmomenten, was het lastig om ouders goed te interviewen. Vooral wanneer ouders met elkaar in de groep waren, was dit niet haalbaar. Onderzoekers hebben hier goed op ingespeeld door in een schriftelijke vorm te interviewen waardoor de meeste informatie ingewonnen kon worden in het gegeven tijdsbestek.

- Kritische houding ten opzichte van elkaar

Door een positief kritische houding, die beide onderzoekers hebben, kon er scherp feedback aan elkaar worden gegeven. Doordat beide onderzoekers hierin eenzelfde houding hebben, zien ze dit als kwaliteit en is het ontvangen en verwerken van feedback kwaliteitverhogend.

Bedreigingen

- De ouders waren voor de onderzoekers niet gemakkelijk te interviewen. De ouders zijn door hun enthousiasme veel aan het woord en vertellen veel, voor het onderzoek, irrelevante informatie.

De keuze om ouders in een groep te interviewen pakte niet goed uit. Om deze reden is ervoor gekozen om de ouders schriftelijk te interviewen, wat betere resultaten gaf dan een groepsinterview. Het zou echter effectiever zijn geweest als er tijd zou zijn genomen om de ouders zelf te interviewen, misschien aan huis om het contact met de ouders te vergroten.

- Binnen TCC is de communicatie onduidelijk en incompleet.

Allerlei informatie komt voor, tijdens en na de bijeenkomsten boven water die onbekend is bij de begeleiders. Een bijeenkomst die plotseling een uur eerder is afgelopen, zonder dat de begeleiders hiervan op de hoogte zijn, lijkt volstrekt normaal. Hierdoor mist er informatie bij de begeleiders en is het grootste deel afhankelijk van Nicole, één van de oprichters, die de bijeenkomst organiseert. Ook de onderzoekers kwamen gaandeweg achter steeds meer informatie, die vooraf nuttig zou zijn geweest.

Kansen

- Eén van de begeleiders die bij MEE Amstel en Zaan is geïnterviewd had een Afrikaanse achtergrond waardoor ze advies en erkenning kon geven voor de problemen binnen de doelgroep.

Deze begeleider kon door haar achtergrond de isolatie van de ouders binnen de cultuur begrijpen. Hierdoor kon ze in het benoemen van verschillende methodieken verband leggen met de doelgroep. De onderzoekers konden hierdoor ook vragen stellen over de aansluiting bij de Afrikaanse ouders.

- De vrijheid om zelf de bijeenkomsten in te delen bood de onderzoekers de kans om te experimenteren met verschillende onderzoeksmethoden.

Onderzoekers hadden bijvoorbeeld de ruimte om uit te proberen hoe ze met ouders in gesprek konden gaan.

De samenwerking

Door een goede taakverdeling is de samenwerking tussen de onderzoekers naar wens verlopen. Beide onderzoekers hebben zich gericht op een afzonderlijk deel van het onderzoek. Teunette hield zich voornamelijk bezig met het methodische gedeelte van het onderzoek en onderhield daarbij de contacten buiten TCC. Karen heeft zich gericht op het cultuuraspect binnen het onderzoek en onderhield de contacten binnen TCC. Door regelmatig overleg tussen beide onderzoekers en door een kritische blik op elkaars onderzoeksresultaten werden beide gedeeltes van het onderzoek één geheel.

De samenwerking met een Afrikaanse stichting vereiste flexibiliteit van de onderzoekers. Met regelmaat moesten afspraken verzet worden, waardoor er tijdsdruk ontstond op andere gebieden binnen het onderzoek. Het verzetten van afspraken stuurde niet alleen de planning door de war, maar zorgde er ook voor dat omliggende afspraken aangepast moesten worden. Door zwangerschapsverlof van één van de medewerkers binnen TCC dreigde een interview niet door te gaan. Na enig volhouden is het interview in schriftelijke vorm afgenomen. Hierdoor hebben alle begeleiders van de bijeenkomsten hun visie gegeven op het onderzoeksthema.

Het contact met de afstudeerbegeleider, Evelien Gardebroek, was prettig als aanvulling op onze eigen ideeën. Er zijn weinig gesprekken geweest, maar wel met de afspraak dat er altijd ruimte was voor een gesprek wanneer dit nodig was. Deze vrijblijvendheid van het contact is positief ervaren, omdat er ruimte was voor zelfstandigheid voor de onderzoekers. Anderzijds realiseren de onderzoekers zich dat meerdere gesprekken ook meer tips en ideeën opgeleverd hadden, waardoor bepaalde punten aangescherpt konden worden.

Ook de opdrachtgever, José Bonk, heeft een waardevolle bijdrage geleverd aan het onderzoek. Het contact met José was goed. Door de kennis die zij heeft over de bijeenkomsten kon zij goed aansluiten bij vragen in het onderzoek. Door deze kennis gaf de ondersteuning van José nieuwe inzichten in het onderzoek.

Doelstellingen

Aan het begin van dit onderzoek zijn een aantal doelen opgesteld. In deze evaluatie wordt nagegaan in hoeverre deze doelen behaald zijn.

Doel: Aan het eind van het onderzoek is duidelijk welke methoden geschikt zijn voor de ouderbijeenkomsten van TCC. Door middel van deze methoden kan de professional zijn handelen tijdens de ouderbijeenkomsten verantwoorden.

Resultaat: Uit onderzoek is gebleken dat het niet mogelijk is om een lange lijst methoden te noemen die geschikt zouden zijn. Er zijn te veel mogelijkheden en het is aan de creativiteit van de begeleider om ook steeds weer nieuwe methoden te bedenken. Wel zijn er randvoorwaarden uit het onderzoek gekomen waarmee de begeleider zijn methoden kan bedenken.

Doel: De methoden die geschikt blijken, sluiten aan bij de doelgroep.

Resultaat: Uit het onderzoek zijn een aantal voorwaarden naar voren gekomen. Wanneer aan deze voorwaarden wordt voldaan, kunnen methoden aansluiten bij de doelgroep. Of dit ook daadwerkelijk gebeurt, zal bepaald moeten worden aan de hand van evaluatie.

Doel: De visie van de doelgroep op de ouderbijeenkomsten is duidelijk. In de invulling van de bijeenkomsten wordt hier rekening mee gehouden.

Resultaat: De ouders zijn geïnterviewd. Het bleek moeilijk om de visie van ouders te verkrijgen. Het schriftelijke interview zal waarschijnlijk geen volledig beeld geven, omdat uit het gesprek met Nicole blijkt dat ouders altijd achteraf nog opmerkingen hebben. Ook werd soms via Nicole duidelijk wat er in de groep leefde en werd dit niet rechtstreeks aan begeleiders verteld.

Doel: Het onderzoeksverslag geeft een analyse van de sterke en zwakke punten in de huidige situatie van de ouderbijeenkomsten bij TCC. Door middel van deze analyse kan de oude situatie bij TCC vergeleken worden met de nieuwe situatie waarin de onderzoeksresultaten in de ouderbijeenkomsten geïmplementeerd zijn.

Resultaat: Er is een analyse gedaan van de eerste bijeenkomst met sterke en zwakke punten. Het bleek echter niet mogelijk om het onderzoeksresultaat/draaiboek tijdens de onderzoeksperiode te implementeren in een bijeenkomst, omdat deze implementatie buiten de onderzoekstermijn zou vallen. Hierdoor zou de informatie uit de implementatie niet meer verwerkt kunnen worden in het onderzoek. Om deze reden is in de evaluatie opgenomen dat dit punt leidt tot vervolgonderzoek.

Doel: De onderzoeksresultaten bieden voldoende input voor een draaiboek met een praktisch programma en achtergrondinformatie die kan bieden als psycho-educatie.

Resultaat: Dit doel is behaald. Vanuit de onderzoeksresultaten is een draaiboek samengesteld wat dient als handvat voor begeleiders.

9. Persoonlijke ervaring

9.1 Interviews met ouders

Om een antwoord te krijgen op deelvraag 3 is er een interview gedaan met de ouders die op de ouderbijeenkomsten van TCC komen. Het plan was om de ouders individueel en mondeling te interviewen voorafgaand aan de bijeenkomst. Op advies van de oprichter en begeleiders zou dit interview plaatsvinden onder het mom van een informeel gesprek, omdat ouders het moeilijk vinden om hun mening te geven op een directe vraag. Helaas bleek het niet mogelijk om een informeel gesprek te houden, omdat ouders druk waren met de kinderen die op dat moment moesten eten. Er was weinig tijd om een gesprek te beginnen. Daarnaast belemmerde de taalbarrière een goed gesprek met de ouders. Na overleg met José is besloten om een groepsinterview te doen in de volgende bijeenkomst. Hierdoor zouden alle ouders de ruimte krijgen om iets te zeggen en zouden we onze informatie uit het groepsgesprek halen. De bijeenkomst waarin dit groepsinterview plaatsvond pakte verrassend uit. Bij de eerste vraag naar het land van herkomst bleken ouders vol overgave een verhaal te gaan vertellen over hun migratie en aankomst in Nederland. Hierbij kwamen persoonlijke en soms ook heftige verhalen naar boven, waardoor ouders moeilijk onderbroken konden worden voor de volgende vraag van het interview. Het groepsinterview leverde niet voldoende informatie op om een antwoord te kunnen formuleren op de onderzoeksvraag. In overleg is besloten om een schriftelijk interview op te stellen en ouders dit in te laten vullen. Aan de hand van een evaluatieformulier uit de literatuur is er een interview opgesteld. In de literatuur werd de manier van vragenstellen in dit formulier genoemd als 'werkzaam onder allochtone ouders'. Om de taalbarrière te verminderen zijn er Engelstalige en Nederlandstalige versies gemaakt. De hele bijeenkomst werd gereserveerd om deze interviews af te nemen en te bespreken. In de praktijk leidde dit ertoe dat ouders de papieren graag in wilden vullen. Een deel gaf aan het interview in te kunnen vullen in het Nederlands. Dit was blijkbaar toch lastiger dan in de eerste instantie leek. Sommige vragen werden verkeerd begrepen waardoor ouders toch ook de Engelse versie maar invulden. De vragen werden onderling door de ouders besproken om de juiste betekenis te begrijpen. De ouders vroegen na het invullen aan de onderzoeker of ze het goed hadden gedaan. Wanneer een vraag verkeerd geïnterpreteerd was, werd dit hen uitgelegd en gingen de ouders met nieuwe ijver de vraag beantwoorden. De ingevulde interviews konden helaas niet meer besproken worden, omdat de bijeenkomst onverwacht een uur eerder was afgelopen.

9.2 Interview Nicole en Succe

Het interview met Nicole en Succe Andrada verliep anders dan verwacht. Volgens plan was er van tevoren een interview opgesteld met vragen en gespreksonderwerpen. Het bleek echter moeilijk om alle vragen aan bod te laten komen. Nicole en Succe waren erg open over hun persoonlijke situatie en vertelden veel over hun gezin en over hun visie op autisme. Vanwege de persoonlijke tint van deze verhalen was het moeilijk om te onderbreken en verder te gaan met de interviewvragen die van tevoren opgesteld waren. Karen had de leiding in dit interview, wat inhield dat het haar taak was om ervoor te zorgen dat alle vragen gesteld werden. Teunette zorgde voor de aanvullingen en vroeg door waar nodig. De ervaring van Karen was na afloop van dit interview wat negatief, omdat zij niet alle vragen had kunnen stellen die op haar lijst stonden. Dit bezorgde haar stress tijdens het interview. De ervaring van Teunette was echter veel positiever, omdat zij zich alleen behoefde te

focussen op de verhalen die Nicole en Succe vertelden. Hierdoor was haar houding in het interview wat meer ontspannen.

9.3 Ouderbijeenkomsten

Vergelijkbare situaties komen ook regelmatig voor tijdens de ouderbijeenkomsten. Daaruit bleek dat de begeleider erg flexibel moet zijn in het begeleiden van de groep. Het kan namelijk gebeuren dat de werkvorm anders opgepakt wordt of maar zijdelings aan bod komt doordat ouders erg opgaan in het vertellen van hun persoonlijke verhaal.

Zoals in hoofdstuk drie te lezen is, blijken er veel storingen voor te komen in de ouderbijeenkomsten. Door de onderzoekers zijn deze storingen ook daadwerkelijk als storend ervaren, maar het is niet duidelijk of dit ook voor de begeleiders en de ouders geldt. Uit de observatie blijkt dat begeleider en ouders weinig aandacht schenken aan de storingen. Bij de onderzoekers leeft de vraag of dit inderdaad tot een bepaalde mate van flexibiliteit hoort, waardoor het geen probleem is wanneer het programma niet afgewerkt wordt zoals het van tevoren opgesteld is. Wanneer dit het geval is, zal er niet te veel waarde gehecht moeten worden aan het exact uitvoeren van een draaiboek.

Bibliografie

- A. Pruyn, H. a. (2007). *Sociale psychologie voor managers*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Autismenetwerk Zuid-Holland Zuid. (2013, mei 2). *Sociale Kaart*. Opgehaald van Autismenetwerk Zuid-Holland Zuid: <http://www.autismenetwerkzhz.nl/specifiek-zoeken-organisaties>
- Baarda, D., Goede, M. d., & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Houten: Wolters-Noordhoff bv.
- Dejene, E. (2000). Ethiopië. In I. v. (Red), *Afrikanen in Nederland* (p. 88). Leiden: Afrika Studiecentrum.
- Dijk, R. v. (2000). Religie. In I. v. (Red), *Afrikanen in Nederland*. Leiden: Afrika Studiecentrum.
- Getachew, A. (2008). *Afrikanen in Nederland: Aspecten uit Afrikaanse culturen toegelicht voor hulpverleners en andere geïnteresseerden*. Alphen aan den Rijn: Stichting Meander: Regionaal centrum maatschappelijke ontwikkeling.
- Haar, G. t. (2000). *Afrikanen in Nederland: een inleiding*. In I. v. (Red), *Afrikanen in Nederland*. Leiden: Afrika Studiecentrum.
- Joosten, T. (1991). *Ouderbijeenkomsten*. Gorinchem: Uitgeverij De Ruiter bv.
- Kleerekoper, L. (1999). *Ouderbijeenkomsten, handleiding*. Amsterdam: Averroës stichting.
- Kristensen, B. (2007). *Welzijn in patronen*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- MEE Rotterdam Rijnmond. (2013, mei 2). *Ik zoek een organisatie*. Opgehaald van MEE Rotterdam Rijnmond: http://www.meerrotterdamrijnmond.nl/search-organisaties.asp?search_subtab=1
- Mohamoud, A. (2000). Somalië. In I. v. (Red), *Afrikanen in Nederland*. Leiden: Afrika Studiecentrum.
- Mohogu, M. (2000). Kongo. In I. v. (Red), *Afrikanen in Nederland*. Leiden: Afrika Studiecentrum.
- Pas, A. v. (2004). *Hoe positioneer je je als therapeut tussen 'zij' en 'wij'?* Opgehaald van Het perspectief van de ouder: <http://www.alicevanderpas.nl/pdf/Lec-04-Savenije.pdf>
- Peeters, W. (2005). Ouderbegeleiding bij autisme als therapeutisch proces. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek, Kinderpsychiatrie en Klinische Kinderpsychologie*, 58-72.
- Simons, D. R. (1959). Bijgeloof en Lepra in de Atlantische negerzones. *Vox Guyanae*, 18-65.
- Strooij, H. (2000). Kaapverdische Afrikanen. In I. v. (Red), *Afrikanen in Nederland*. Leiden: Afrika Studiecentrum.
- Tabak, E., Schouten, M., Brookman, L., & Spijkerman, H. (2008, mei). *Praktische suggesties voor de organisatie van een ouderbijeenkomst*. Opgehaald van

<http://vcjgredactie.netsourcing.nl/redactienijmegen/Documenten/Praktische%20suggesties%20voor%20de%20organisatie%20van%20een%20ouderbijeenkomst%20TOPPunt.pdf>

Wolputte, S. v. (1997). *Gezondheid en genezen in Afrika*. Amsterdam: Het Spinhuis.